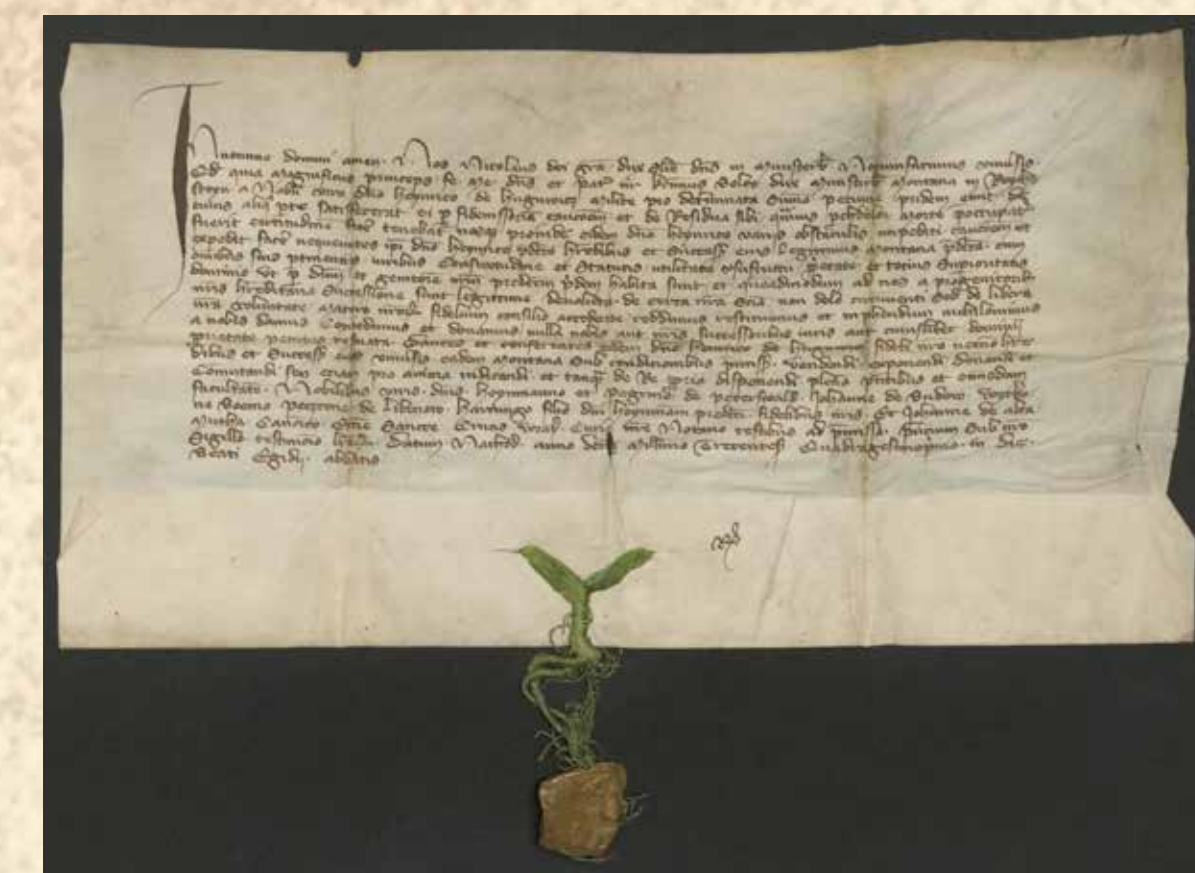

750 lat

TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

W efekcie kolonizacji prowadzonej w drugiej połowie XIII wieku w północnej części Gór Złotych przez klasztor cystersów w Kamieńcu Żąbkowickim, przy wsparciu wrocławskiego księcia Henryka IV Probusa, powstały wsie Chwalisław (*Villa Folmeri*), Laski (*Villa Henrici*) oraz Mąkolno (*Meifridi villa*). Wśród osadników znaleźli się zapewne górnicy z Saksonii, którzy w dolinie Złotego Potoku oraz wschodnim zboczu Góry Haniak rozpoczęli prace poszukiwawcze związane z eksploatacją rud metali. Efekty musiały okazać się na tyle opłacalne, że w grudniu 1273 roku książę wrocławski Henryk IV Probus wystawił dla cystersów z Kamieńca Żąbkowickiego dokument zezwalający na wolną eksploatację złóż metali, w tym złota na ziemiach należących do klasztoru.

Uregulowania prawne dotyczące statusu górnictwa stały się czynnikiem miastotwórczym dla Złotego Stoku, który powstał pod koniec XIII wieku, pierwotnie, jako osada górnicza a następnie miasto. Nazwa Richinstein, od której pochodzi niemiecka nazwa miasta Reichenstein pojawia się w dokumencie wystawionym w 1293 roku przez rycerza Mojka z Byczonia, który sprzedał Hermanowi, wójtowi z Goworowa (*Luterbach*), łąn w Płonicy (*Dirherrisdorf*) koło Złotego Stoku (*Richinstein*).

1 IX 1341 NACHOD MIKOŁAJ, KS. ŚLĄSKA I PAN ZIEBIC, SPRZEDAJE HENRYKOWI VON HAUGWITZ KOPALNIĘ W ZŁOTYM STOKU (REICHENSTEIN). ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ KLASZTORU CYSTERSÓW W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM REP. 88 NR 115 (119 B).

30 III 1344, POCZĘKÓW MIKOŁAJ, KSIĄŻĘ ŚLĄSKA I PAN ZIEBIC, STwierdza, że Henryk von Haugwitz nadal swoim synom miasto Złoty Stok (oppidum Richinstein) i wymienione wsie w okręgu ziebickim wraz z prawami książęcymi. ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ KLASZTORU CYSTERSÓW W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM REP. 88 NR 120 (122 A).

W roku 1300 król Czech Wacław II wydał prawo górnicze znane, jako „Ius regale montanorum” (Constitutiones iuris metallici), które przez wiele lat stanowiło wzór dla innych tego typu przepisów wydawanych w różnych krajach Europy. Nowe przepisy zostały wprowadzone również w kopalniach funkcjonujących w okolicach dzisiejszego Złotego Stoku. We wrześniu 1341 roku zostały one sprzedane Henrykowi von Haugwitz, który trzy lata później przekazał Złoty Stok oraz wsie Laski, Płonica, Mąkolno, Chwalisław i Ożary swoim synom a stosowny dokument został zatwierdzony przez księcia ziebickiego Mikołaja (Małego). Wspomniany dokument z roku 1344 jest pierwszym, w którym Złoty Stok występuje, jako miasto górnicze (oppidum aurifodiorum in Reychinstejn).

Złotostockie kopalnie należały do rodu von Haugwitz aż do roku 1356, kiedy to zostały wykupione przez Bolka II Małego, księcia świdnicko-jaworskiego a następnie, jako wiano księżnej Anny Świdnickiej żony cesarza Karola IV, włączone do korony czeskiej.

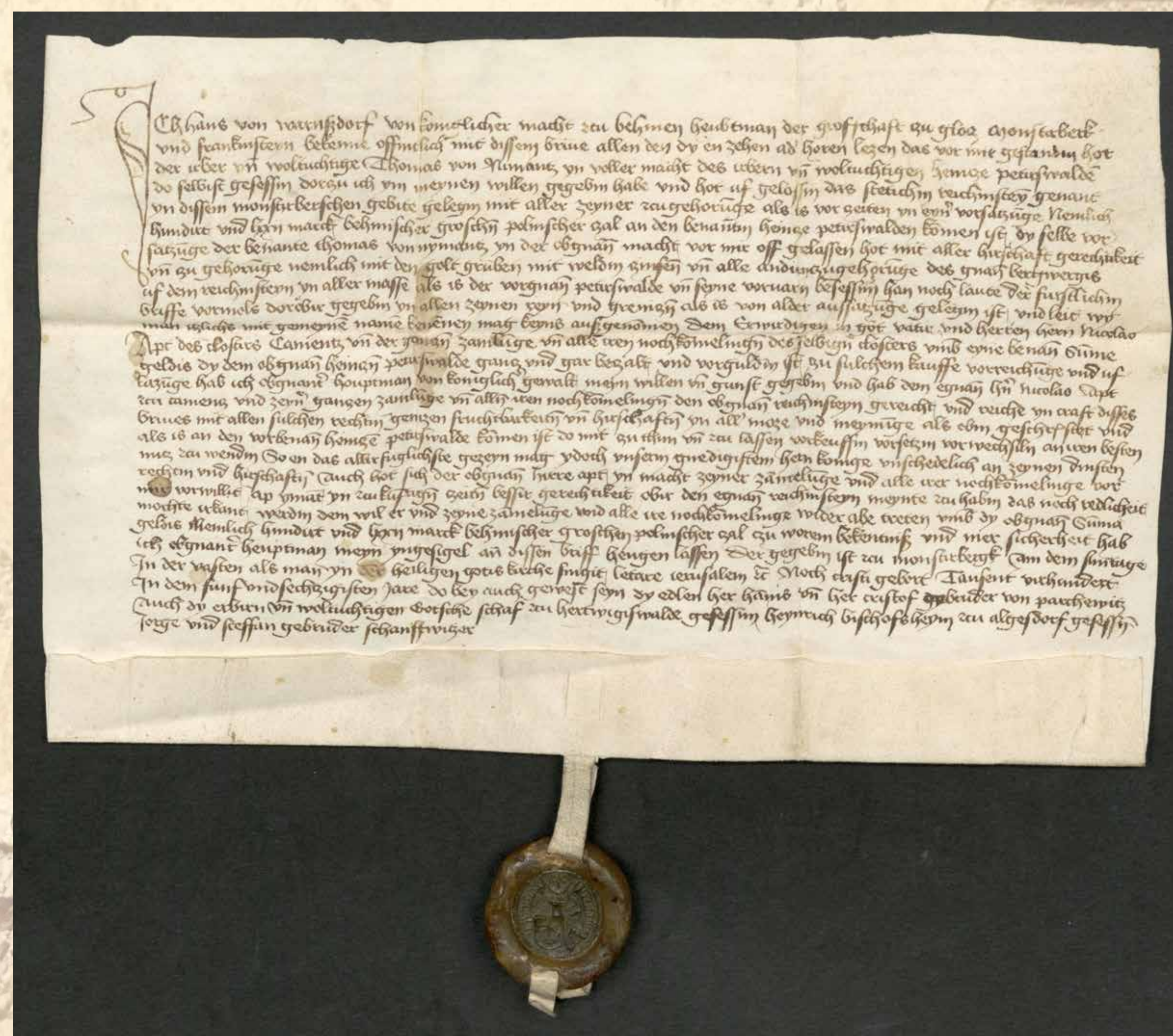

FRAGMENT ZŁOTEJ BULLI CESARZA KAROLA IV, W KTÓREJ POZA ZASADAMI ELEKCJI CESARZA ZAWARTO RÓWNIŻ PRZEPISY DOTYCZĄCE GÓRNICWA. (EGZEMPLARZ CZESKI), HAUS UND HOF ARCHIV WIEN, SYGN. AT-OEStA/HHStA UR AUR 9228

PRAGA 7 IV 1356 BOLKO, KSIĄŻĘ ŚLĄSKA, PAN KSIĄŻA I ŚWIDNICY, OGŁASZA, ŻE ZA ZGODĄ CESARZA KUPIŁ OD BRACI HAUGWITZ KOPALNIĘ ZŁOTA W ZŁOTYM STOKU. NARODNI ARCHIV PRAHA, ARCHIV ČESKÉ KORUNY, SYGN. 560

Na początku XV wieku Złoty Stok stał się własnością rodziny von Peterswaldau, której jeden z przedstawicieli, Heinze Peterswaldau, w marcu 1465 roku sprzedał prawa do miasta oraz okolicznych pól górniczych Mikołajowi, opatowi klasztoru cystersów w Kamieńcu Żąbkowickim. Transakcję potwierdził starosta Hrabstwa Kłodzkiego Hans von Warnsdorf.

24 III 1465, ZIEBICE HANS VON WARNSDORFF, STAROSTA HRABSTWA KŁODZKIEGO, POTWIERDZA, ŻE HENCZE PETERSWALDE SPRZEDAŁ KLASZTOROWI W KAMIEŃCU MIASTO ZŁOTY STOK (REICHENSTEIN), W OKRĘGU ZIEBICKIM. ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ KLASZTORU CYSTERSÓW W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM, REP. 88 NR 278 (228).

Przełom XV/XVI wieku to okres, kiedy rządy w księstwie ziebickim obejmują książęta z dynastii Podiebradów. Jedym z nich był Henryk I Starszy, który w latach 80-tych XV wieku wydał trzy dokumenty, mające istotny wpływ na rozwój górnictwa na terenie księstwa ziebickiego oraz hrabstwa kłodzkiego. Pierwszy, z kwietnia 1480 roku zezwalał na swobodne prowadzenie poszukiwań górniczych na ziemiach księstwa ziebickiego oraz hrabstwa kłodzkiego, drugi z 12 marca 1483 roku, poza szerokimi uprawnieniami dla gwarków określał też prawne podstawy funkcjonowania utworzonego w mieście Urzędu Górniczego. Ostatni wystawiony 27 lutego 1484 roku regulował kwestie własnościowe odnoszące się do pól górniczych należących do klasztoru w Kamieńcu Żąbkowickim, jak również powinności finansowe na rzecz księcia. Jednocześnie, zgodnie z nowymi regulacjami powołano urząd książęcego górnika (Berghoffmesiter). Ukoronowaniem działań księcia Henryka na rzecz rozwoju Złotego Stoku stało się nadanie miastu w lutym 1491 roku herbu a dwa lata później (30 VIII 1493) praw górniczych wzorowanych na prawie ihlawskim.

23 IV 1480 HENRYK I Z PODIEBRADÓW (STARSZY), KSIĄŻĘ ZIEBICKI, HRABIA KŁODZKI, OGŁASZA WOLNOŚĆ GÓRNICZĄ DLA TERYTORIUM HRABSTWA KŁODZKIEGO ORAZ KSIĘSTWA ZIEBICKIEGO. ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ DEPOZYTU KSIĘSTWA OLEŚNICKIEGO, NR 128(350)

PIECZĘĆ KSIĘCIA HENRYKA I Z PODIEBRADÓW, 1480 ROK

Prowadzone w omawianym okresie w okolicach Złotego Stoku prace górnicze nie były zbyt efektywne głównie wskutek przestarzałych technik górniczych, jak również próbowano rozwiązać poprzez wydrążenie sztolni odwadniającej, wzmiankowanej w roku 1479.

Nowy rozdział w historii złotostockiego górnictwa związany jest inwestycjami realizowanymi przez spółkę należącą do Jakoba Fuggera oraz Jana Thurzo. W maju 1495 roku Jakob Fugger otrzymał od księcia cieszyńskiego Kazimierza II przywilej zezwalający na przewóz towarów z Węgier przez Przełęcz Jabłonkowską do Cieszyna a następnie Wrocławia. Dysponując odpowiednim zapleczem logistycznym na przełomie 1494/1495 roku, Jakob Fugger oraz Jan Thurzo, powołali spółkę, która wydzierżawiła grunty należące do książąt ziebickich oraz klasztoru w Kamieńcu Żąbkowickim. Na czele zarządu stanął kierujący wcześniej wrocławską faktorią Fuggerów Lienhard Vogel.

750 lat

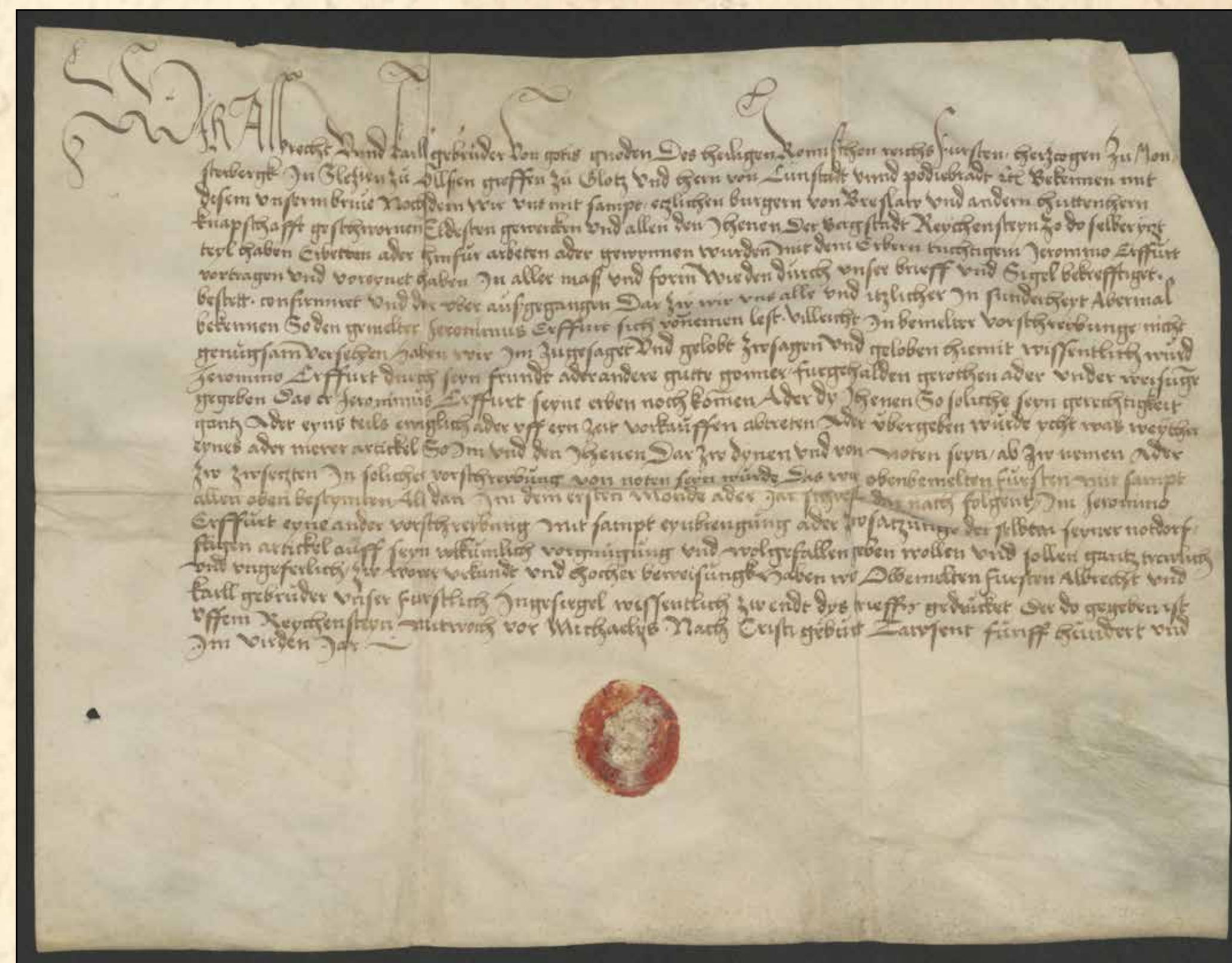
TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

Wykorzystując doświadczenia z należącej do spółki kopalni i huty miedzi w Mogile, koło Krakowa, jak również kopalni ołowiu w Olkusz, opracowano koncepcję odwodnienia kopalni w Złotym Stoku. Jej autorem był prawdopodobnie mieszczanin krakowski Szwajpolt Fiol (Schweipolt Fyol), który pracował w Olkusz w końcu lat 80-tych XV wieku a następnie objął funkcję książęcego górnistrza w Złotym Stoku.

BUDYNEK DAWNEJ MENNICY W ZŁOTYM STOKU (STAN OBECNY)

Zwiększenie wydobycia złota skłoniło ziębickich książąt do przeniesienia w 1502 roku do Złotego Stoku mennicy, która funkcjonowała do tej pory w Ząbkowicach Śląskich. Od 1511 roku, kiedy to miasto otrzymało przywilej menniczy, wybijano w niej węgierskie dukaty oraz reńskie złote guldeny. Kilka lat później (1520) w Złotym Stoku wzniesiono nowy, zachowany do dnia dzisiejszego budynek mennicy.

25 IX 1504, ZŁOTY STOK
ALBRECHT I KAROL, KSIĄŻĘTA ZIĘBICCY I OLEŚNICZY ZAWIERAJĄ UMOWĘ DOTYCZĄCĄ UNOWOCZEŚNIENIA PRAC WYDOBYWCZYCH PROWADZONYCH W OKOLICACH ZŁOTEGO STOKU. W DOKUMENCIE WYMIENIENI SĄ MIĘDZY INNYMI MISTRZ HUTNICZY HIERONIMUS Z ERFURTU, JAK RÓWNIEŻ MIESZCZANIN KRAKOWSKI SZWAIPOLT FIOŁ (SCHWEIPOLT FYOL), KTÓREMU PRZYPISUJE SIĘ OPACOWANIE Koncepcji ODWODNIENIA KOPALNI. ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESZŁÓŁ DEPOZYT KSIĘSTWA OLEŚNICZEGO, NR 299 (525)

Według dziennika głównego księgowego Fuggerów Matthäusa Schwarzera, w latach 1542-1556 w Złotym Stoku wybito 245.878 sztuk monet. Część z nich była przewożona do Wrocławia a następnie Augsburga oraz Norymburgii.

Warto podkreślić, że szczegółowe opisy technologiczne dla ówczesnych mennic, jak również zakres czynności poszczególnych pracowników uregulowane zostały w opracowanym przez Johanna Thurzo kodeksie, przechowywanym obecnie w Monachium.

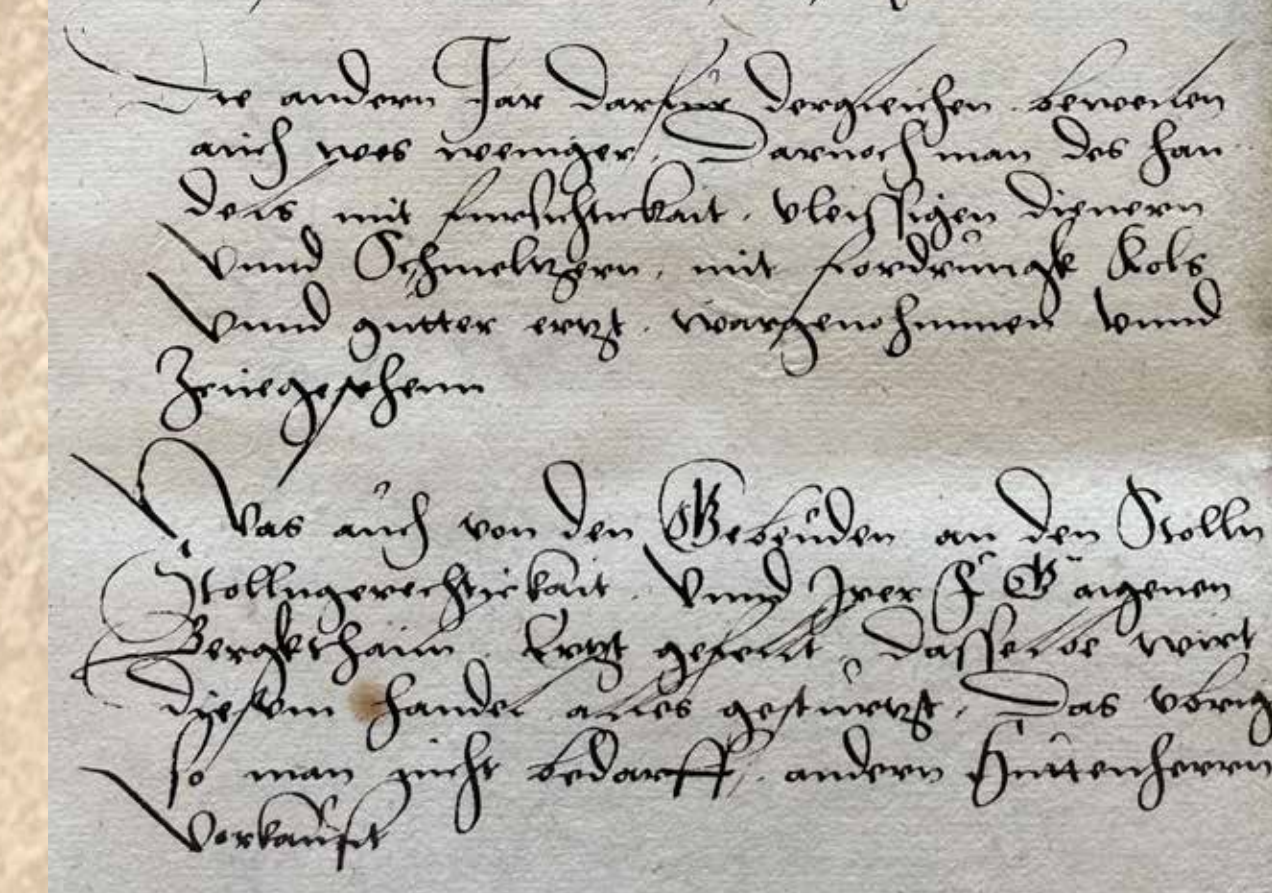
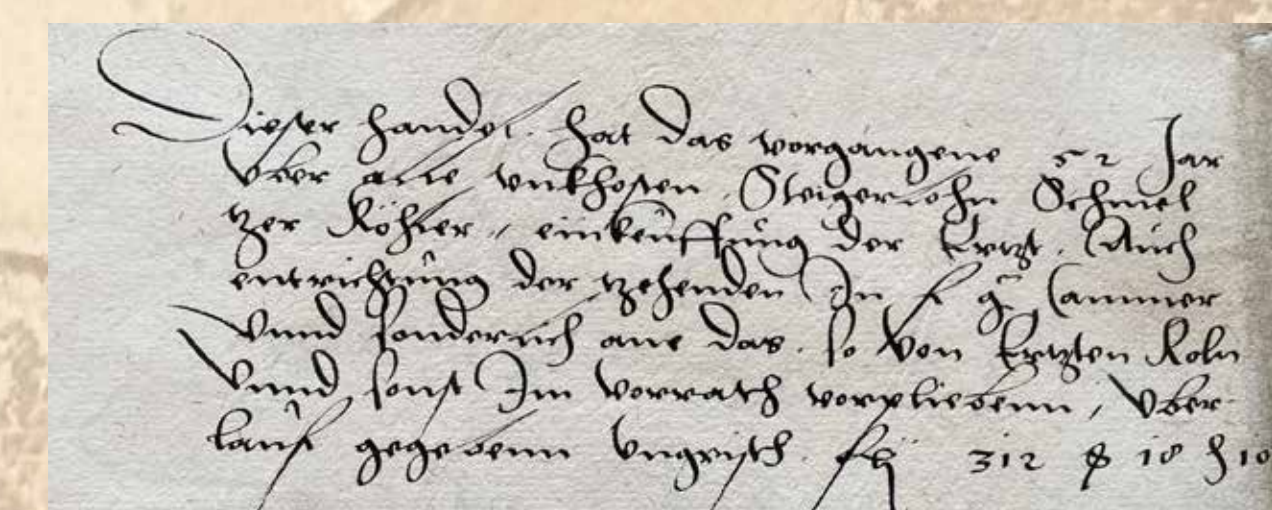

ZŁOTY GULDEN KSIĘCIA KAROLA I, WYBIJANY W ZŁOTYM STOKU, 1512 ROK (MÜNZKABINETT DER STAATLICHEN MUSEEN BERLIN NR INW. 18239628) (STAN OBECNY)

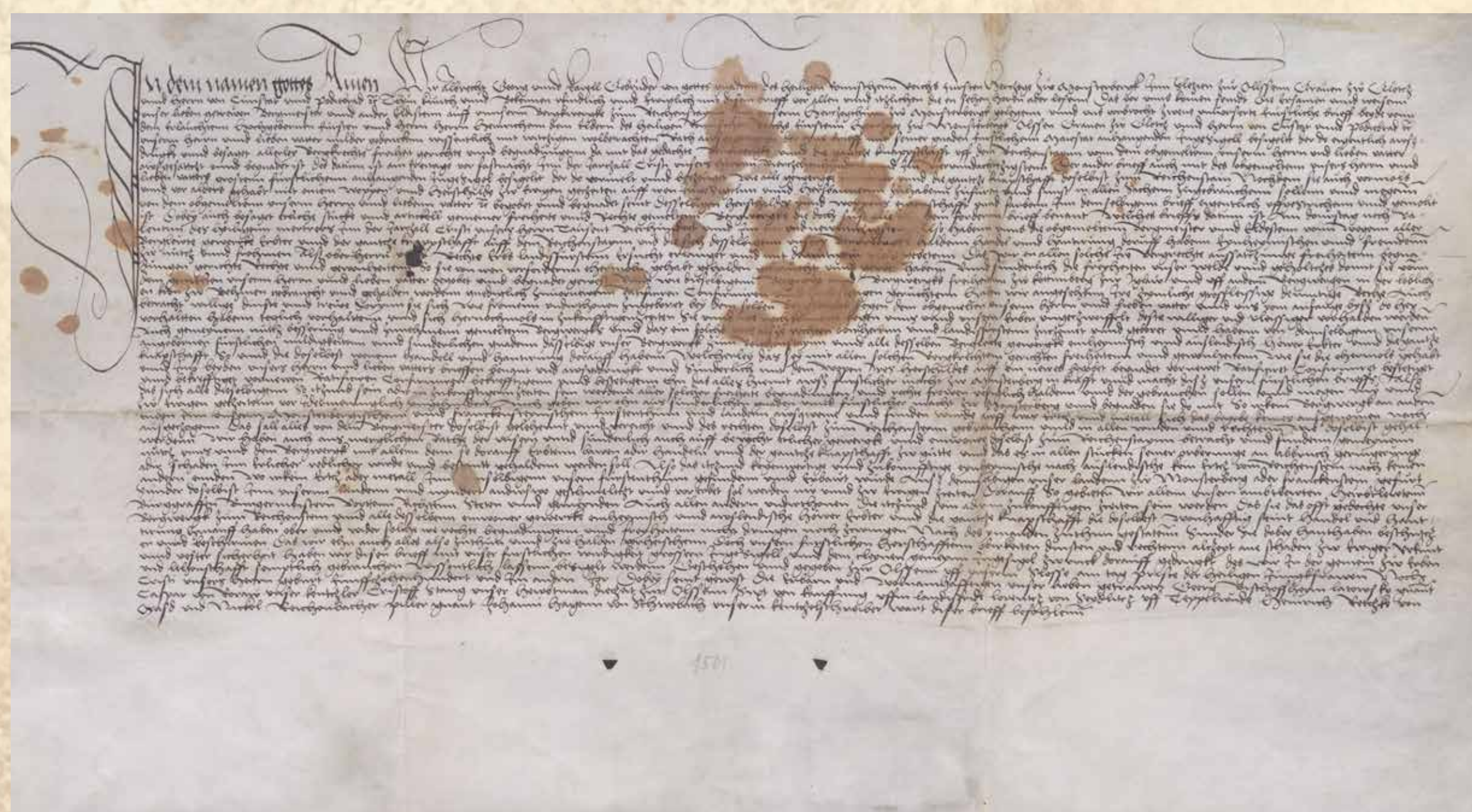
ZŁOTY GULDEN KSIĘCIA KAROLA I, WYBIJANY W ZŁOTYM STOKU, 1512 ROK (MÜNZKABINETT DER STAATLICHEN MUSEEN BERLIN NR INW. 18239628)

W połowie XVI wieku w okolicach Złotym Stoku wg różnych źródeł funkcjonowało od 150 do 190 kopalń, szybów i sztolni. Przy pracach zatrudniano ponad 1000 osób, z czego ponad połowę w kopalniach należących do spółki Fuggerów, której interesy w Złotym Stoku reprezentowali Wolf Abhauser oraz Hans Thüring (znany też, jako Düring/Döring).

FRAGMENT MEMORANDUM DOTYCZĄCEGO STANU GÓRNICZWA W ZŁOTYM STOKU, ROK 1544 (GEHEIMES STAATSARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ BERLIN, SYGN. I HA GR, REP. 46B NR 3054)

W marcu 1527 roku Czeskiej Komory (Ceska Komora). O sprawy socjalne dbała kasa bracka. Tym sposobem górnicy mogli korzystać z bezpłatnego leczenia, jak również liczyć na zabezpieczenie finansowe w razie braku możliwości wykonywania pracy będącej skutkiem nieszczęśliwego wypadku. W przypadku śmierci górnika ze środków kasy wypłacano najbliższemu odszkodowanie.

8 V 1501 ZŁOTY STOK
ALBRECHT, JERZY I KAROL KSIĄŻĘTA ZIĘBICCY I OLEŚNICZY POTWIERDZAJĄ PRZYWILEJE NADANE DLA MIASTA ZŁOTY STOK PRZEZ SWEGO OJCA KSIĘCIA HENRYKA I. ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, AKTA MIASTA ZŁOTY STOK - DOKUMENTY, NR 3

W późniejszym okresie dzięki zatrudnieniu mistrza hutniczego Hieronimusa z Erfurtu złoto pozyskiwano metodą hutniczą, co przy wykorzystaniu 8-10 pieców, pozwalało na roczną produkcję sięgającą około 50 kg czystego złota. W kolejnych latach dzięki dalszym inwestycjom, produkcja złota wzrosła z 80 kg w roku 1516 do 140 kg w roku 1541.

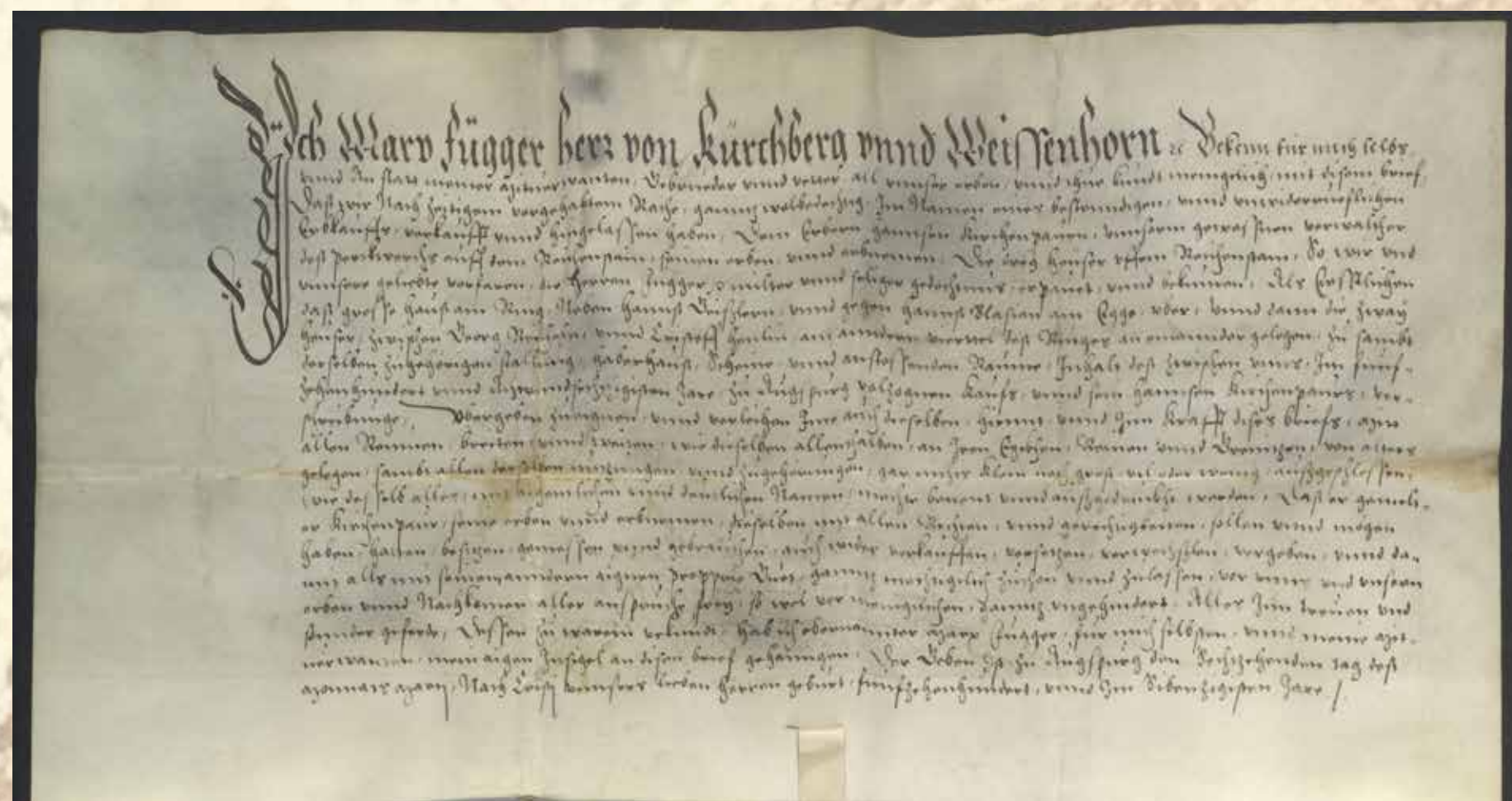

BIERUTÓW 9 V 1562

750 lat

TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

W maju 1570 roku Marcus, syn Jakoba Fuggera sprzedał należące do spółki zarządzającej kopalniami trzy domy usytuowane na złotostockim rynku i datę tę można uznać za wycofanie się spółki Fugger – Thurzo z inwestycji górniczych realizowanych w okolicach Złotego Stoku.

AUGSBURG 16 V 1570
MARCUS FUGGER, SYN JAKOBA FUGGERA SPRZEDAJE TRZY DOMEY W ZŁOTYM STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, AKTA MIASTA ZŁOTY STOK – DOKUMENTY, NR 13

Zdaniem niektórych badaczy, innym powodem wycofania się spółki Fuggerów ze Złotego Stoku miała być katastrofa górnicza w sztolni „Złoty Osioł” (1565), w której śmierć poniosło 59 górników.

MARCUS FUGGER VON KIRCHBERG-WEISSENHORN (1529-1579)
ŹRÓDŁO: FUGGERORUM ET FUGGERARUM IMAGINES, DOMINICUS CUSTOS (HRSG.), AUGSBURG 1618

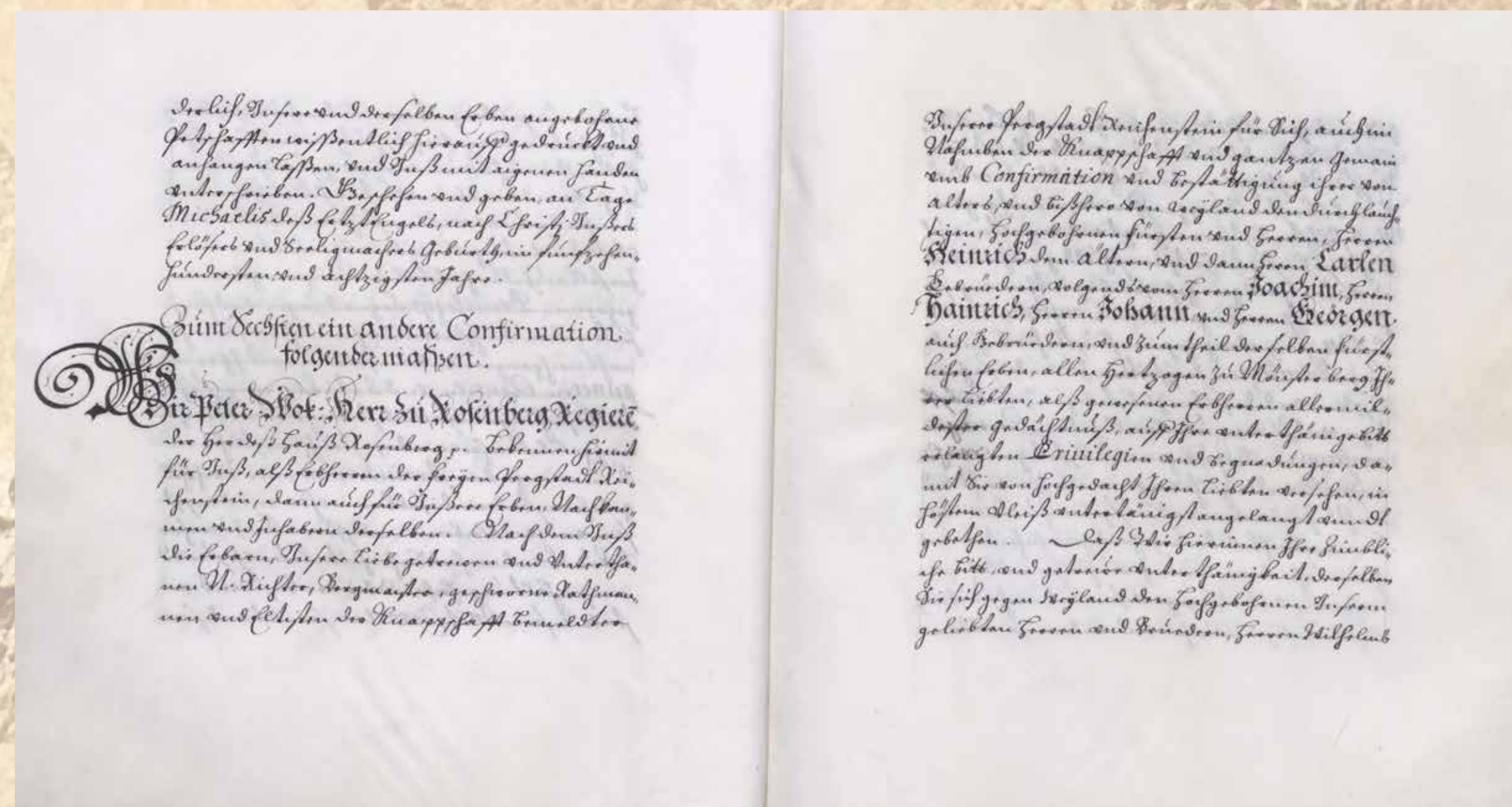
WILHELM Z ROŻEMBERKA (WILHELM VON ROSENBERG)

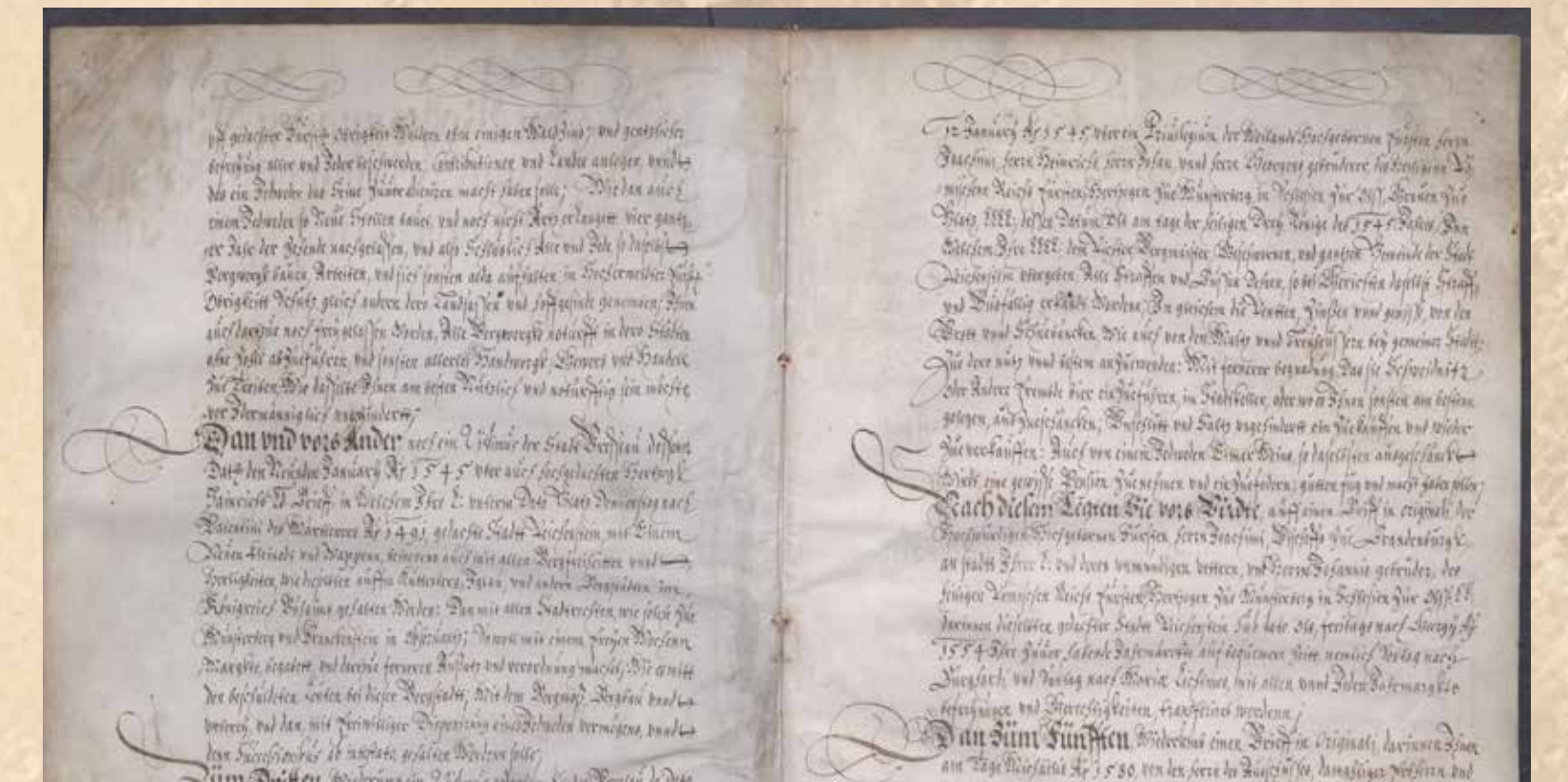
PETER WOK Z ROŻEMBERKA (PETER WOK VON ROSENBERG)

W świetle najnowszych badań wydarzenie to należy jednak łączyć z osuwiskiem powstałym wskutek ulewnych deszczów i zniszczeniem istniejącej poniżej infrastruktury górniczej, w tym również domów należących do górników. Na osobną uwagę zasługuje fakt, że w dostępnych źródłach archiwalnych, w tym kronikach nie ma informacji opisujących dokładny przebieg wypadku.

Intensywne prace górnicze prowadzone w Złotym Stoku przez Fuggerów doprowadziły do znacznego wyeksploatowania złóż, jednak pod koniec XVI wieku nadal znajdowali się chętni na kupno tutejszych pól górniczych. W 1581 roku cesarz Rudolf II sprzedał Złoty Stok oraz Srebrną Górę ze wszystkimi przywilejami, w tym prawem wybijania monet Wilhelmu von Rosenberg (Vilém z Rožmberka), pełniącemu wówczas urząd burgrabiego praskiego oraz wielkiego szambelana Królestwa Czech.

ODPIS PRZYWILEJÓW DLA ZŁOTEGO STOKU, NADANYCH PRZEZ PETERA WOK VON ROSENBERG
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, AKTA MIASTA ZŁOTY STOK – DOKUMENTY, NR 31

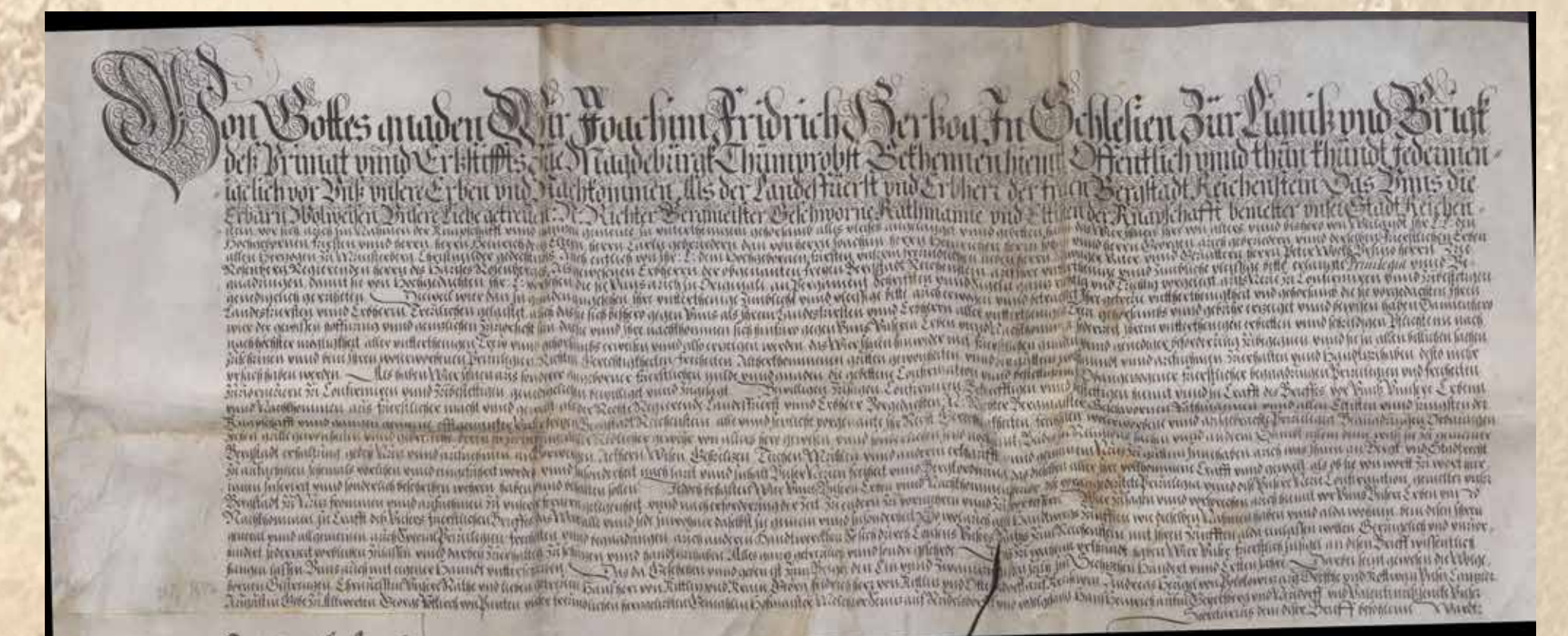

12 VII 1616 BRZEG
JAN CHRISTIAN I JERZY RUDOLF KSIĄŻĘTA LEGNICKO-BRZESKICY POTWIERDZAJĄ PRZYWILEJE MIASTA GÓRNICZEGO ZŁOTEGO STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ 84f/554/0 AKTA MIASTA ZŁOTEGO STOKU (MAGISTRAT REICHENSTEIN), DOKUMENTY NR 23

Jego młodszy brat Peter Wok von Rosenberg (Petr Vok z Rožmberka) w roku 1583 wydał dla Złotego Stoku oraz Srebrnej Góry przywilej, co zostało upamiętnione poprzez dodanie do herbu miasta liter „P” oraz „W.” Na początku XVII wieku Złoty Stok stał się własnością księcia legnicko-brzeskiego Joachima Fryderyka a następnie jego młodszego syna Jana Christiana. Wkrótce później rozpoczęła się wojna trzydziestoletnia a tragiczny okres w dziejach miasta przypieczętował pożar do którego doszło w roku 1638.

HERB MIASTA ZŁOTY STOK OBOWIĄZUJĄCY OD KOŃCA XVI WIEKU.
LITERY „P” ORAZ „W” DODANE PRZEZ ÓWČESNEGO WŁAŚCIELCĘ MIASTA PETERA WOK VON ROSENBERG
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, AKTA MIASTA ZŁOTY STOK – DOKUMENTY, NR 44

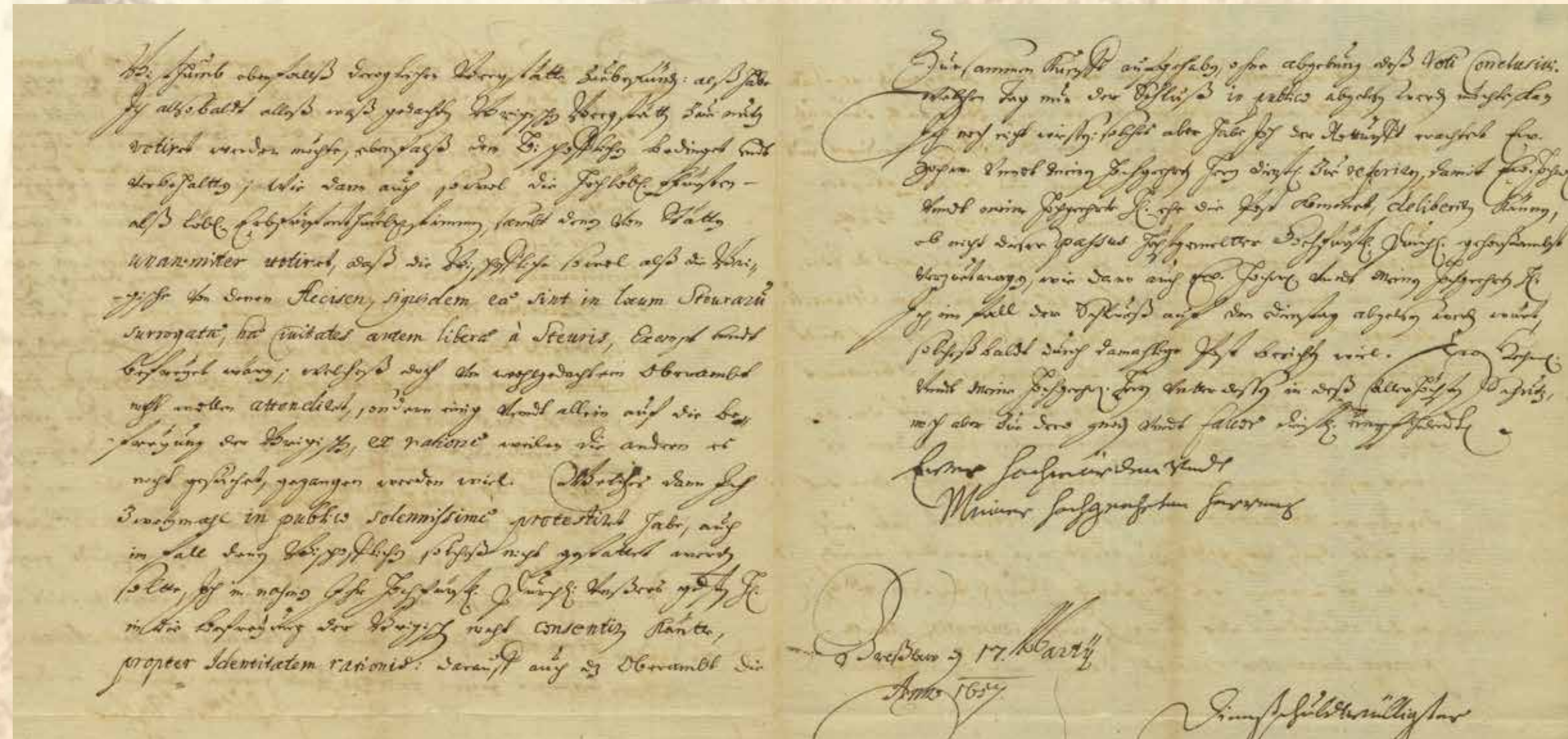
21 VII 1601 BRZEG
JOACHIM FRYDERYK KS. ŚLĄSKA, PAN LEGNICY I BRZEGU POTWIERDZA WČESNIEJSZE PRZYWILEJE GÓRNICZE ZŁOTEGO STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, AKTA MIASTA ZŁOTY STOK – DOKUMENTY, NR 20

750 lat

TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

Po śmierci ostatniego księcia legnicko-brzeskiego Jerzego Wilhelma (1675), Złoty Stok wraz z okolicznymi polami górniczymi stały się własnością cesarza Leopolda I, który w lipcu 1676 roku potwierdził wszystkie nadane miastu przywileje.

Wkrótce później, cesarski przywilej na prowadzenie prac górniczych w okolicach Złotego Stoku otrzymał Johann von Schärffenberg, który z wypałów powstałych po wyprężeniu rudy arsenowej pozyskiwał niewielkie ilości złota.

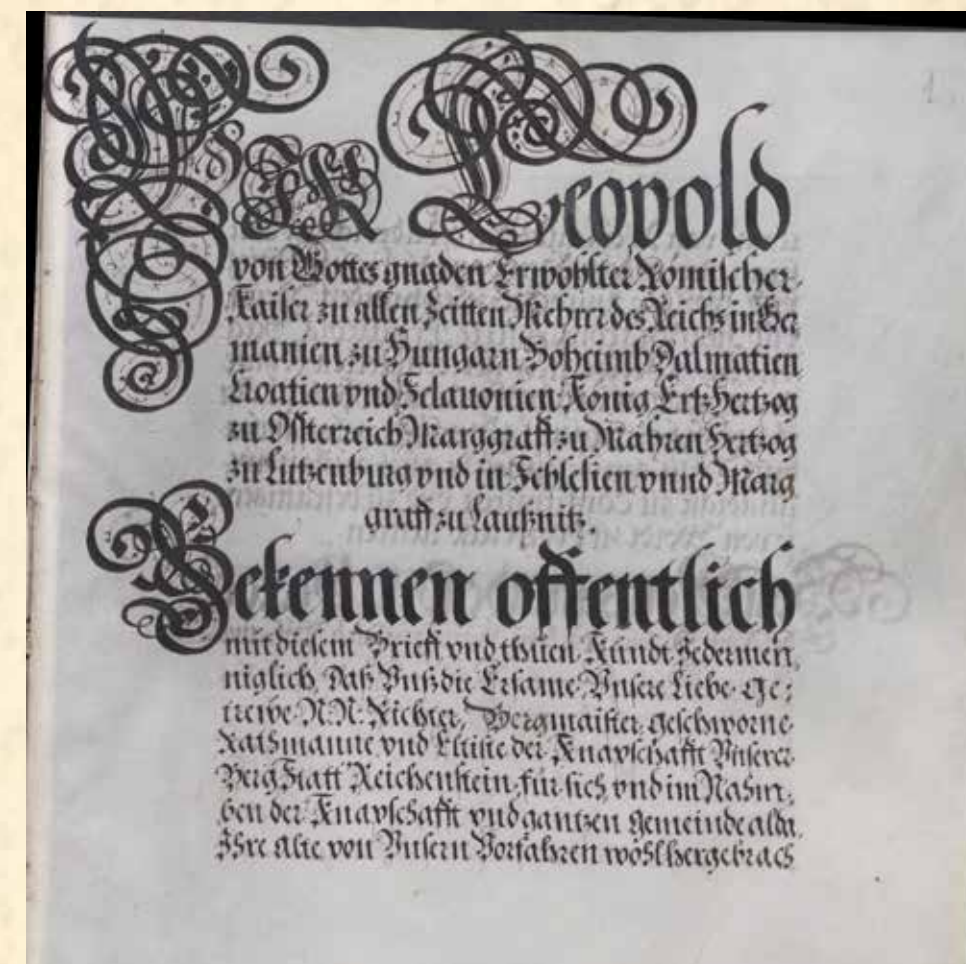

FRAGMENT KORESPONDENCJI DOTYCZĄCEJ ZWOLNIENIA Z PODATKÓW MIAST GÓRNICZYCH SREBRNEJ GÓRY ORAZ ZŁOTEGO STOKU, ROK 1657
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ KSIĘSTWA NYSKIE, SYGN. 498

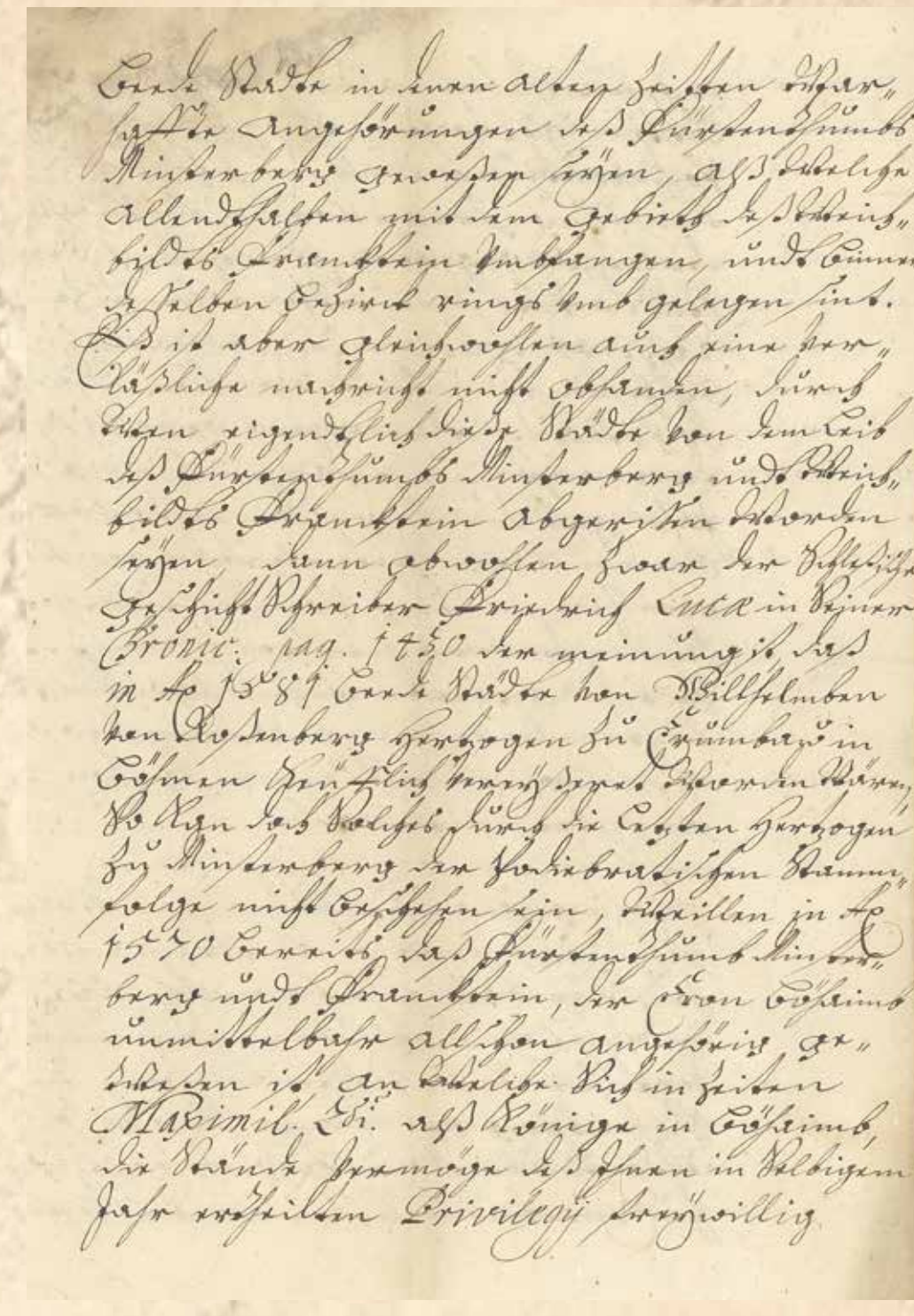
Przedsięwzięcie kontynuowali jego synowie Johann Leopold i Gottfried Bernard, którzy w roku 1713 otrzymali od cesarza Karola VI przywilej na prowadzenie prac górniczych w okolicach Złotego Stoku oraz Srebrnej Góry.

Po przejściu Śląska przez Prusy w Złotym Stoku nadal prowadzono prace górnicze, koncentrując się na eksploatacji rudy arsenowej w sztolniach „Książęcej” oraz „Emanuel”. Przełomowy dla miasta okazał się rok 1769, kiedy to dla Śląska oraz Hrabstwa

Kłodzkiego wydano nową ordynacją górniczą „Revidierte Berg-Ordnung vor das souveraine Herzogthum Schlesien und die Grafschaft Glatz”, wprowadzającą dyrekcyjne zarządzanie górnictwem.

23 VII 1707 WIEN
CESARZ LEOPOLD I, KRÓL CZECH I WĘGIER POTWIERDZA PRZYWILEJE GÓRNICZE ZŁOTEGO STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ 84/554/0 AKTA MIASTA ZŁOTEGO STOKU (MAGISTRAT REICHENSTEIN), DOKUMENTY NR 31

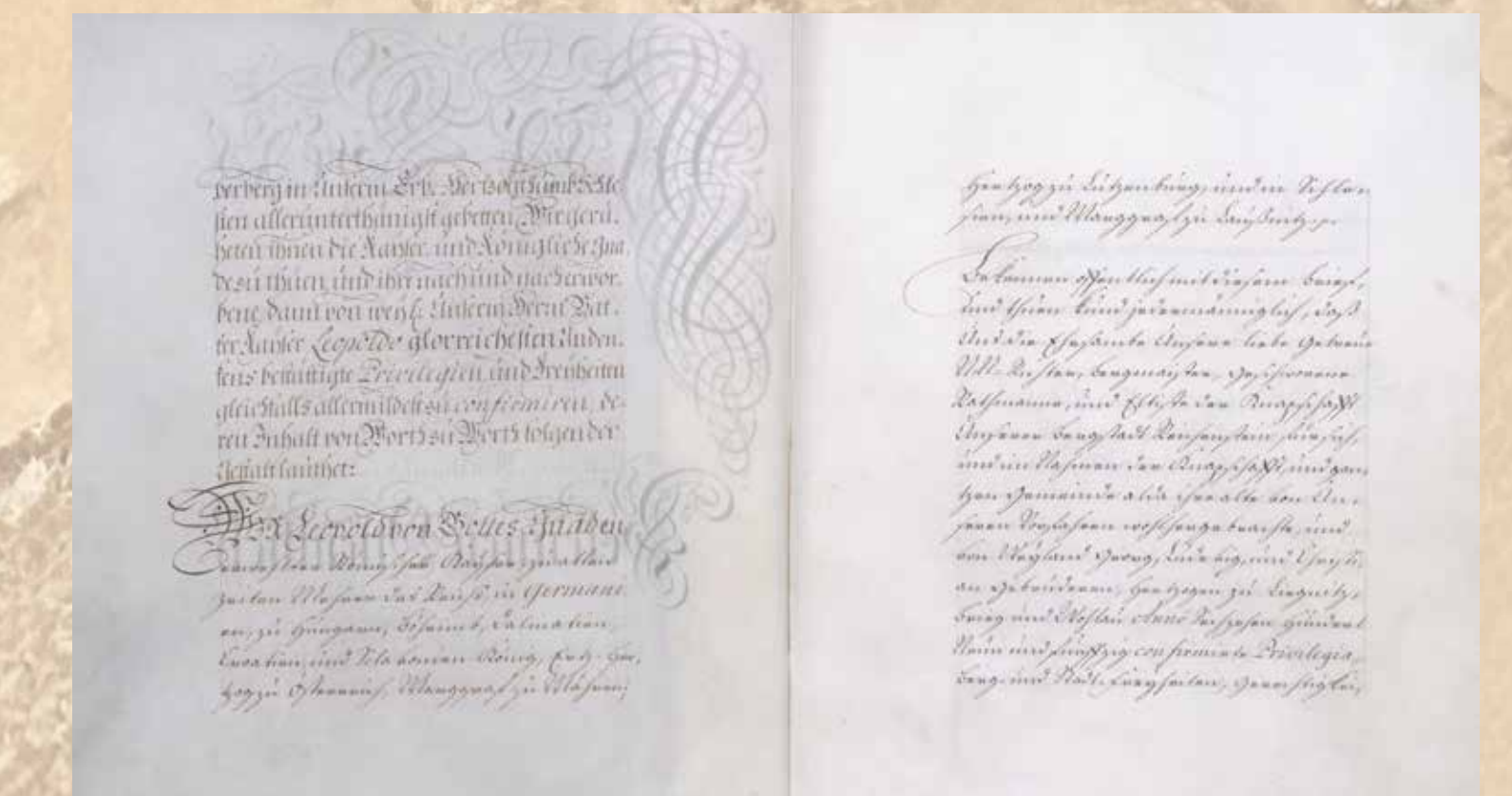

SPRAWOZDANIE Z ROKU 1709 DOTYCZĄCE KOPALNI W ZŁOTYM STOKU ORAZ SREBRNEJ GÓRZE
HAUS UND HOF ARCHIV WIEN, SYGN. AT-OBSTA/HHSTA SB AUERSPERG XVII -B-29-26-3

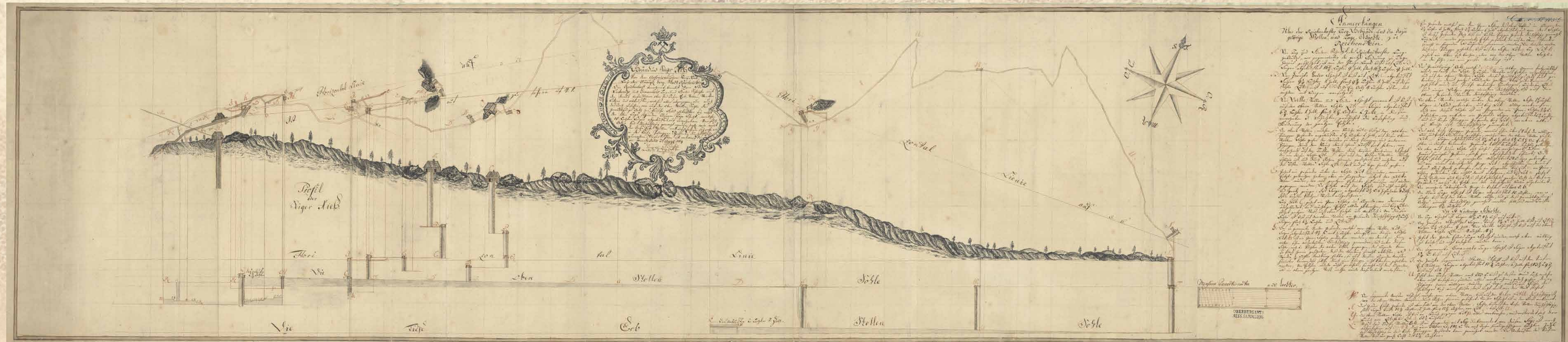
W Złotym Stoku utworzono istniejący do 1778 roku Królewski Wyższy Urząd Górniczy ze stanowiskiem radcy górniczego (Bergrath), który zarządzał wszystkimi kopalniami na obszarze pruskiego Śląska.

ZŁOTY STOK NA RYSUNKU FRIEDRICHA BERNARDA WERNERA, II POŁOWA XVII WIEKU
(GEHEIMES STAATSARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ BERLIN, SYGN. XVII HA SCHLESSEN, REP-135 HANDSCHRIFTEN, NR 526/3)

16 IV 1736 WIEN
CESARZ KAROL VI POTWIERDZA PRZYWILEJE GÓRNICZE ZŁOTEGO STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ 84/554/0 AKTA MIASTA ZŁOTEGO STOKU (MAGISTRAT REICHENSTEIN), DOKUMENTY NR 35

MAPA PÓL GÓRNICZYCH W OKOLICACH ZŁOTEGO STOKU Z ROKU 1764 ARCHIWUM PAŃSTWOWE W KATOWICACH, ZESPÓŁ NR 396 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY KATOWICE, SYGN. OBB II 1240

750 lat

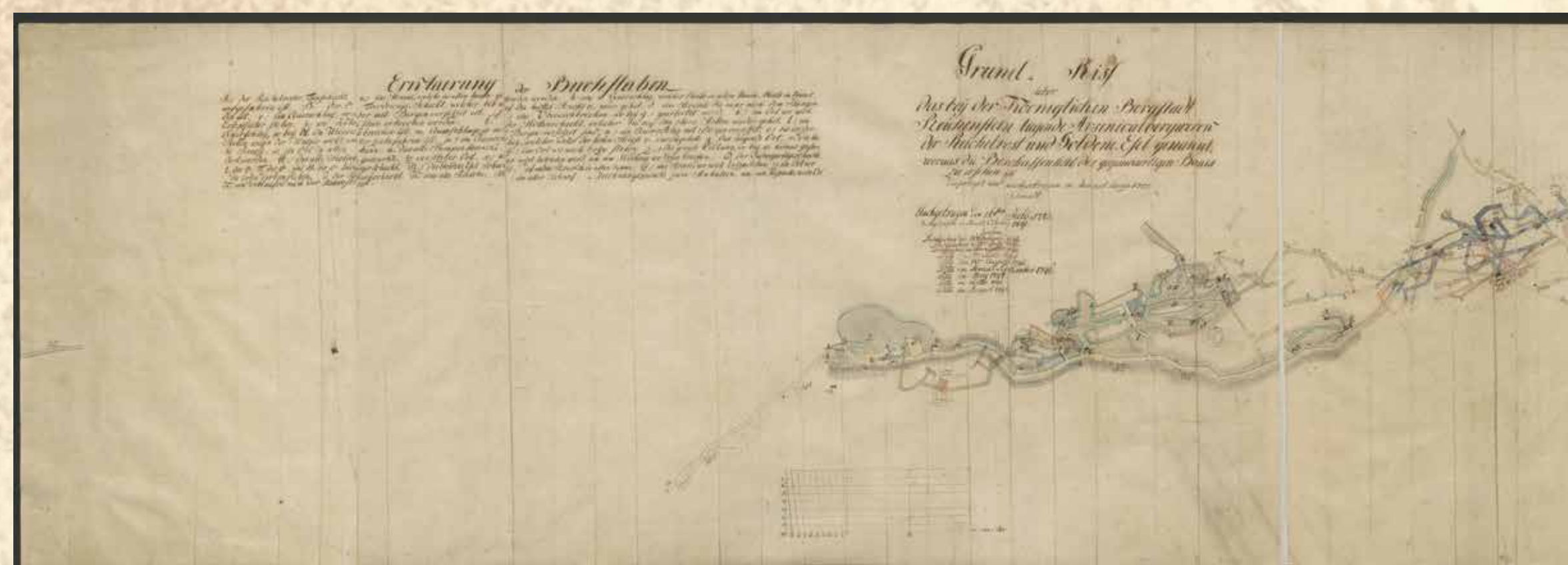
TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

Istniejącą hutę zmodernizowano wnosząc nowy piec, wyposażony w ciąg komór kondensacyjnych.

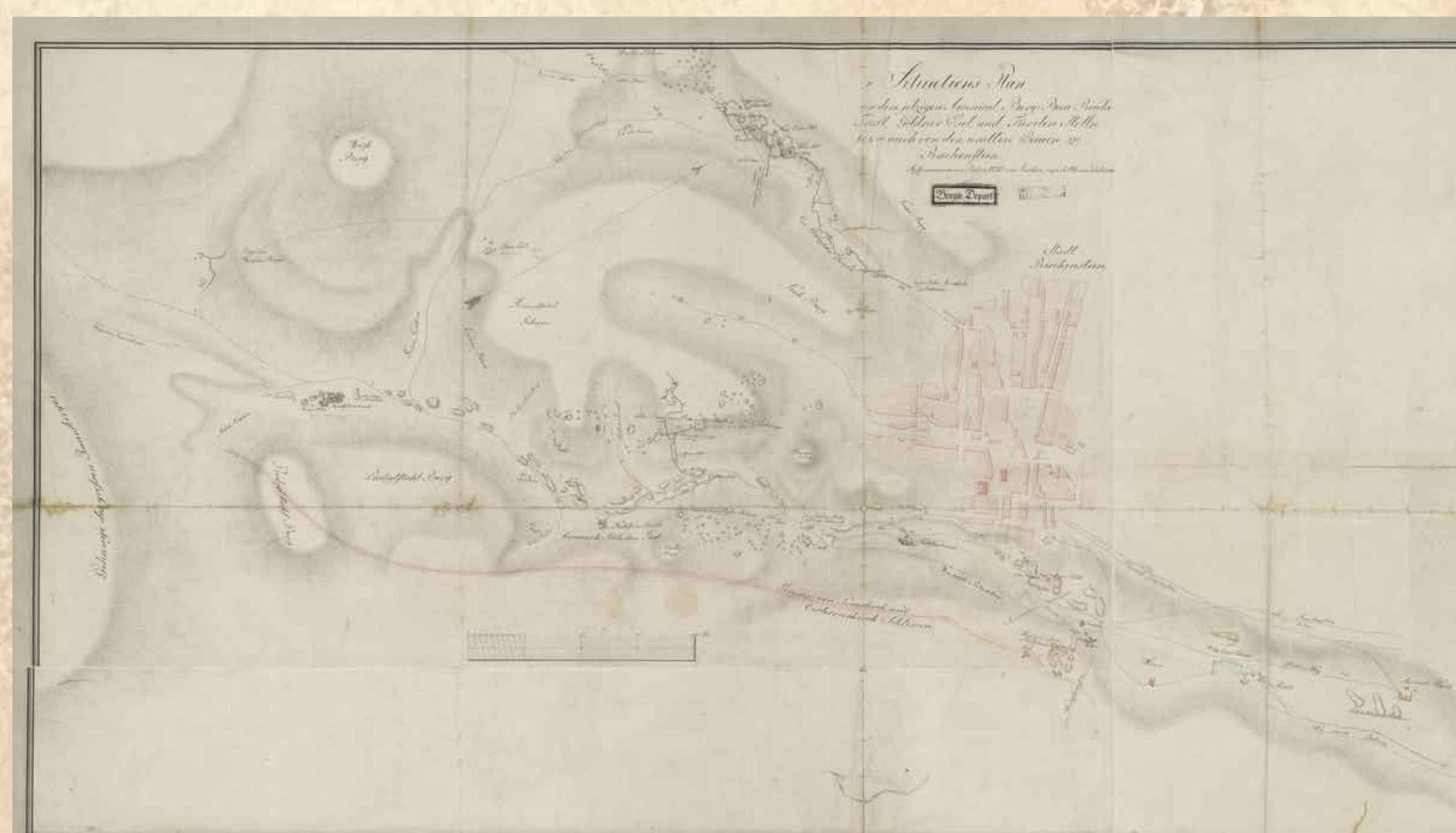
Wkrótce później przystąpiono też do odzyskiwania złota z wypalków poarsenowych przy wykorzystaniu rtęci (metoda amalgamacji), jednak osiągane efekty nie były adekwatne do ponoszonych kosztów, dlatego też w kolejnych latach wraz z postępem technicznym i rozwojem nauki starano się udoskonalić proces odzyskiwania złota zawartego w rudzie arsenowej.

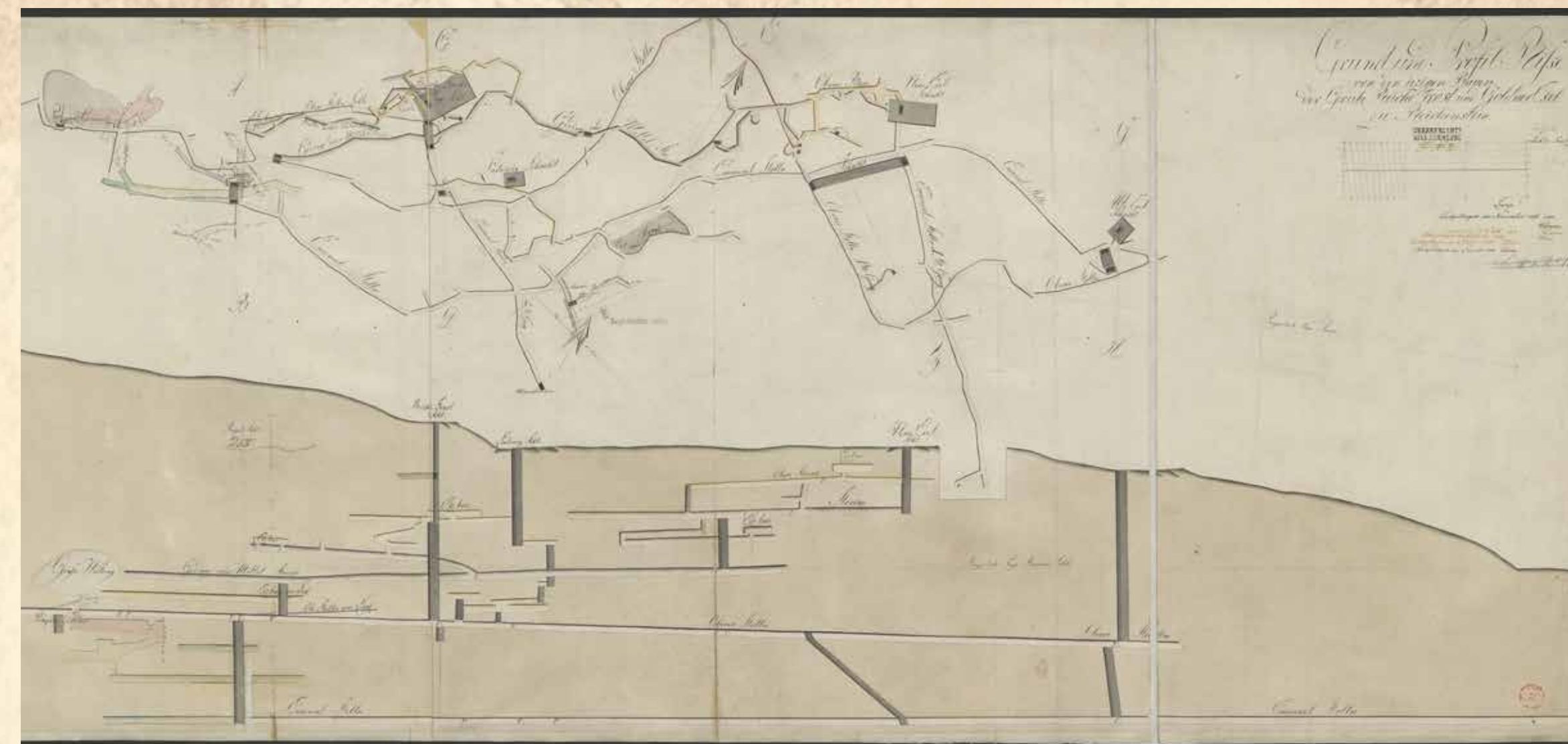
MAPA DOLINY ZŁOTEGO POTOKU (ZŁOTEGO JARU) Z ROKU 1779
LITERAMI „K”, „N” OZNACZONO ZABUDOWANIA DAWNEJ HUTY.
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W KATOWICACH, ZESPÓŁ NR 396 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY KATOWICE,
SYGN. OBB II 1242

MAPA PÓL GÓRNICZYCH W ZŁOTYM STOKU, ROK 1781(1798)
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/O WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/118

SZKIC SYTUACYJNY KOPALNI ARSENU W ZŁOTYM STOKU Z ZAZNACZONĄ SZTOLNIĄ GERTRUDY, ROK 1933
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/O WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/151

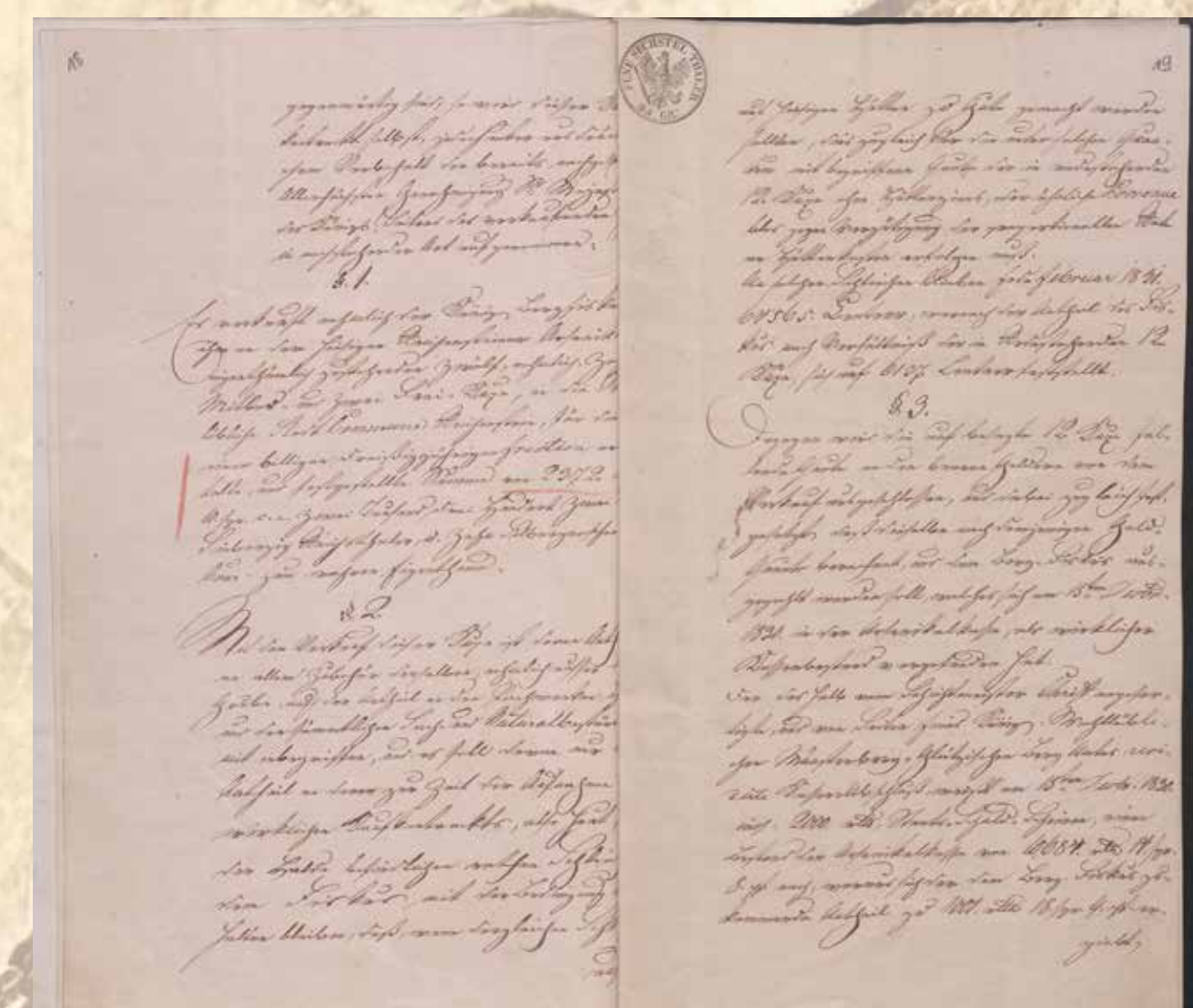

MAPA POKŁADÓW PÓLA „BOGATE POCIESZENIE” (REICHE TROST) ORAZ „ZŁOTY OSIÓŁ”
(GRUND UND PROFIL REISE DER GRUBE REICHE TROST UND GOLDNER OSEL ZU REICHENSTEIN),
1806-1811
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/O WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/120

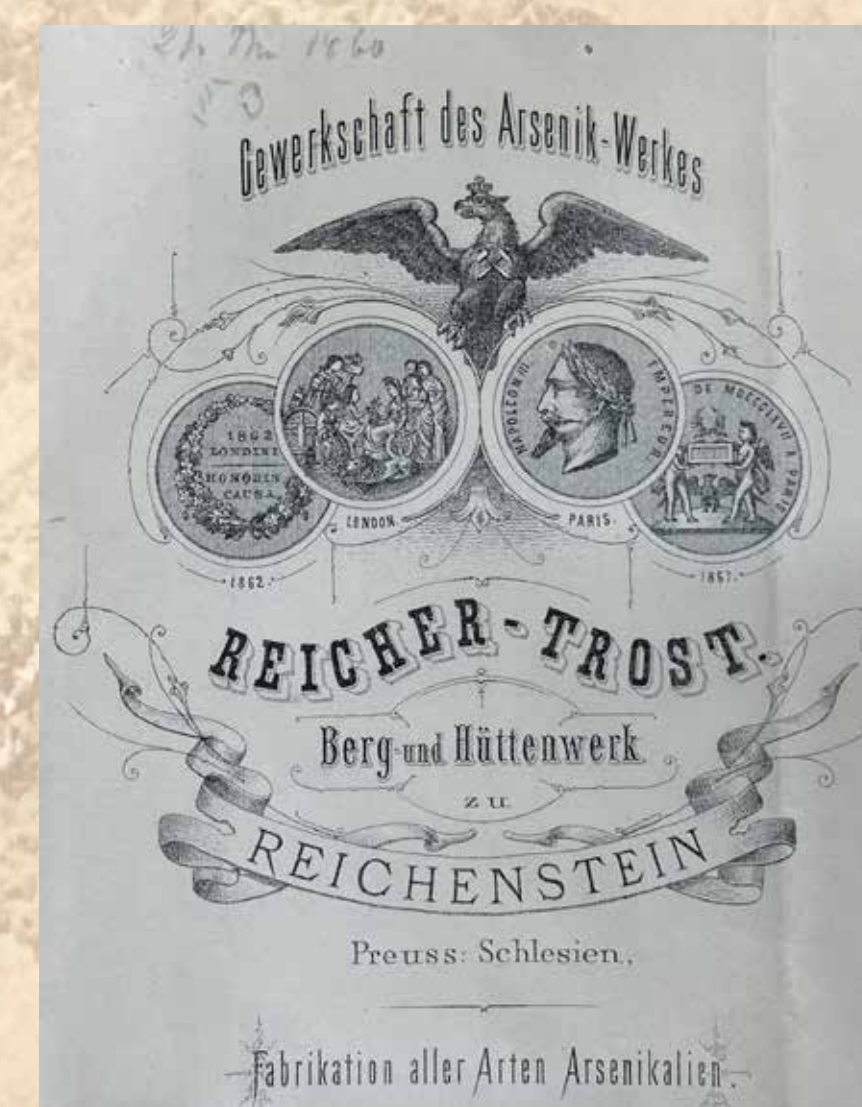
Efektom prowadzonych wówczas doświadczeń stało się kilkanaście prac badawczych przygotowanych w berlińskiej Królewskiej Akademii Nauk.

Dzieje Złotego Stoku w II połowie XIX wieku związane są z postacią Wilhelma Güttlera, właściciela wytwórni prochu w pobliskim Mąkolnie, który zakupił należące do miasta tereny, na których składowano wypalki poarsenowe i zaczął z nich odzyskiwać złoto metodą chlorkową opracowaną w 1848 roku przez Carla Friedricha Plattnera.

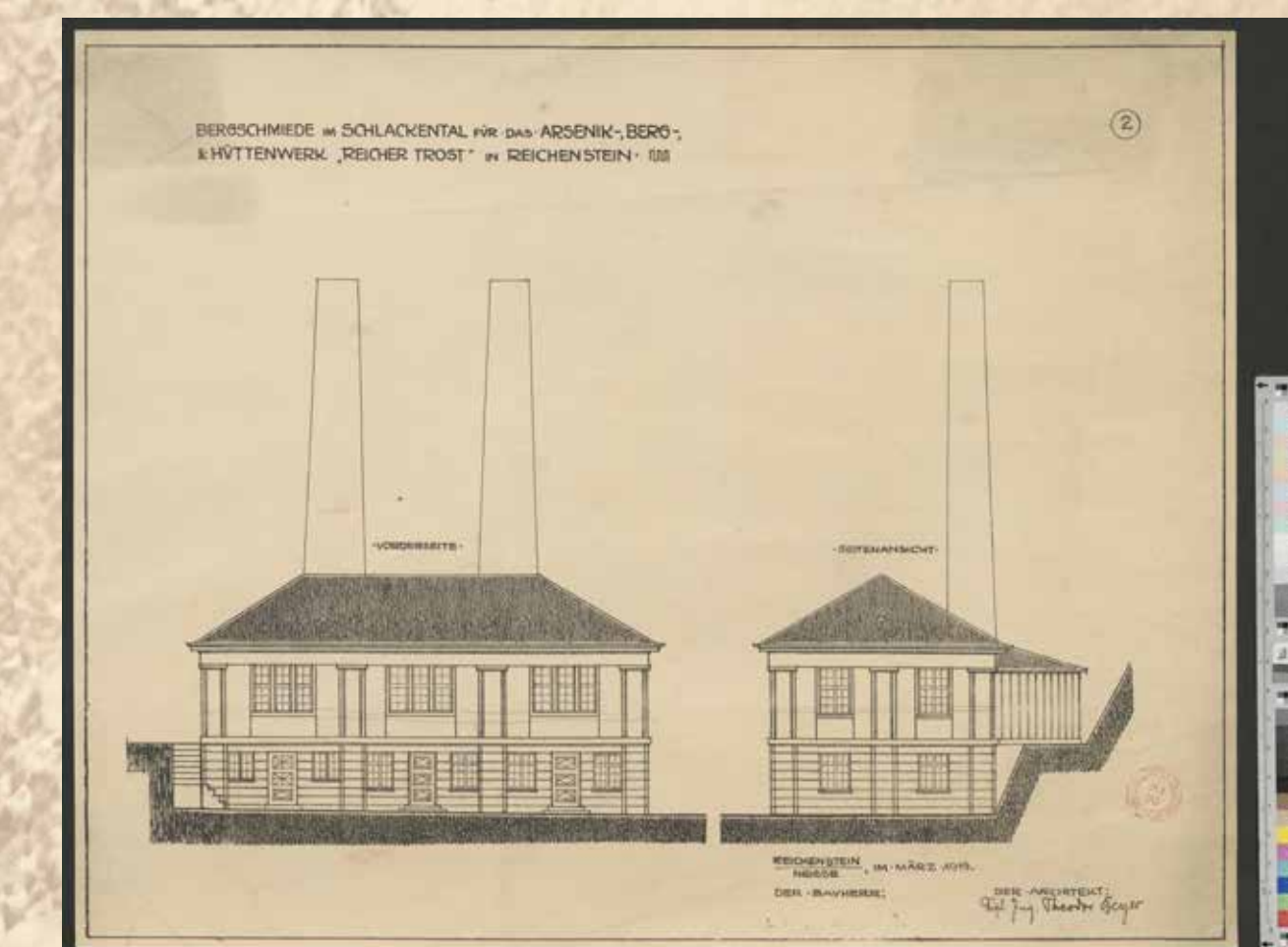
Dzieło ojca kontynuował syn Hermann, który w roku 1883 kupił kopalnię i hutę arseniku z zakładem wzbogacania rudy, zlokalizowaną przy drodze do Paczkowa. Po dokonaniu modernizacji i rozbudowy na początku XX wieku przedsiębiorstwo pod nazwą Arsenik - Berg - und Hüttenwerk „Reicher Trost”, zatrudniało blisko 350 pracowników.

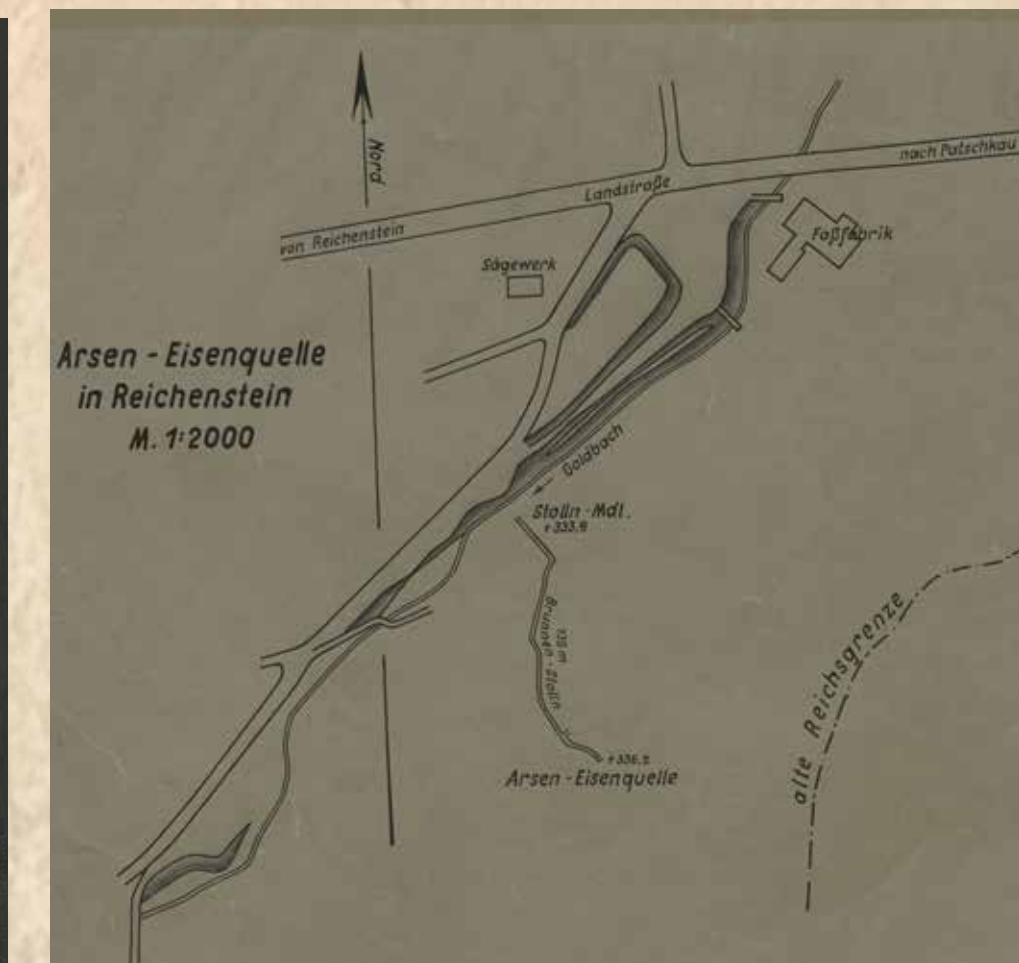
FRAGMENT KONTRAKTU SPRZEDAŻY PÓL GÓRNICZYCH W OKOLICACH ZŁOTEGO STOKU, 1833
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ AKTA MIASTA ZŁOTY STOK (MAGISTRAT REICHENSTEIN), SYGN. 20

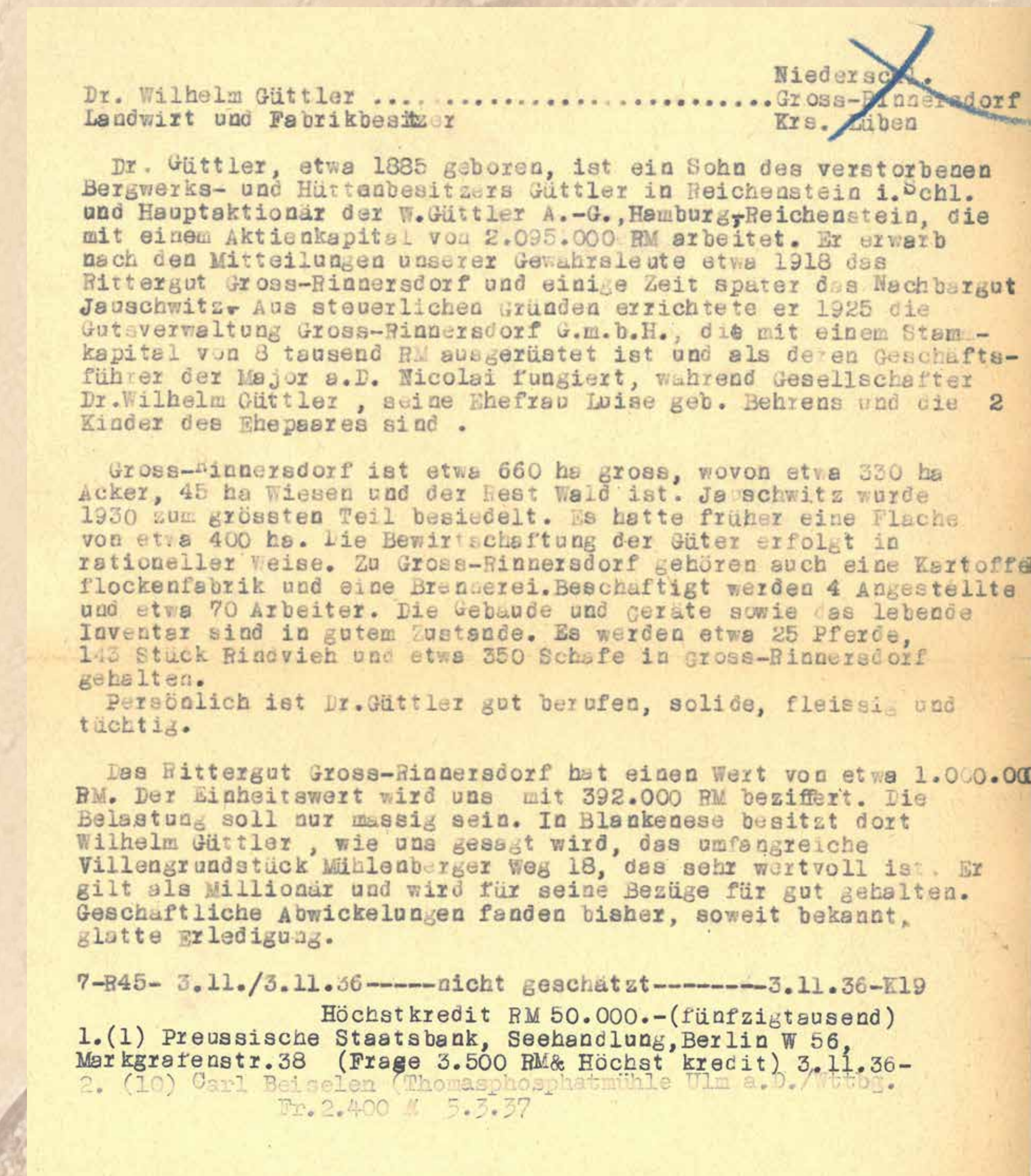
PAPIER FIRMOWY KOPALNI I HUTY ARSENU W ZŁOTYM STOKU Z LAT 70-TYCH XIX WIEKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ URZĄD GÓRNICZY W WALBRZYCHU (BERGAMT WALDENBURG), SYGN. 299

SZKIC ZABUDOWAŃ KUZNI ZAKŁADÓW ARSENOWYCH W ZŁOTYM STOKU.
PROJEKT THEODORA BEYERA, ROK 1919
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/O WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/152

SZKIC SYTUACYJNY SZTOLNI ARSENOWEJ (OCHROWEJ), OKRES MIĘDZYWOJENNY
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/O WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBER BERGAMT BRESLAU), SYGN. II/131

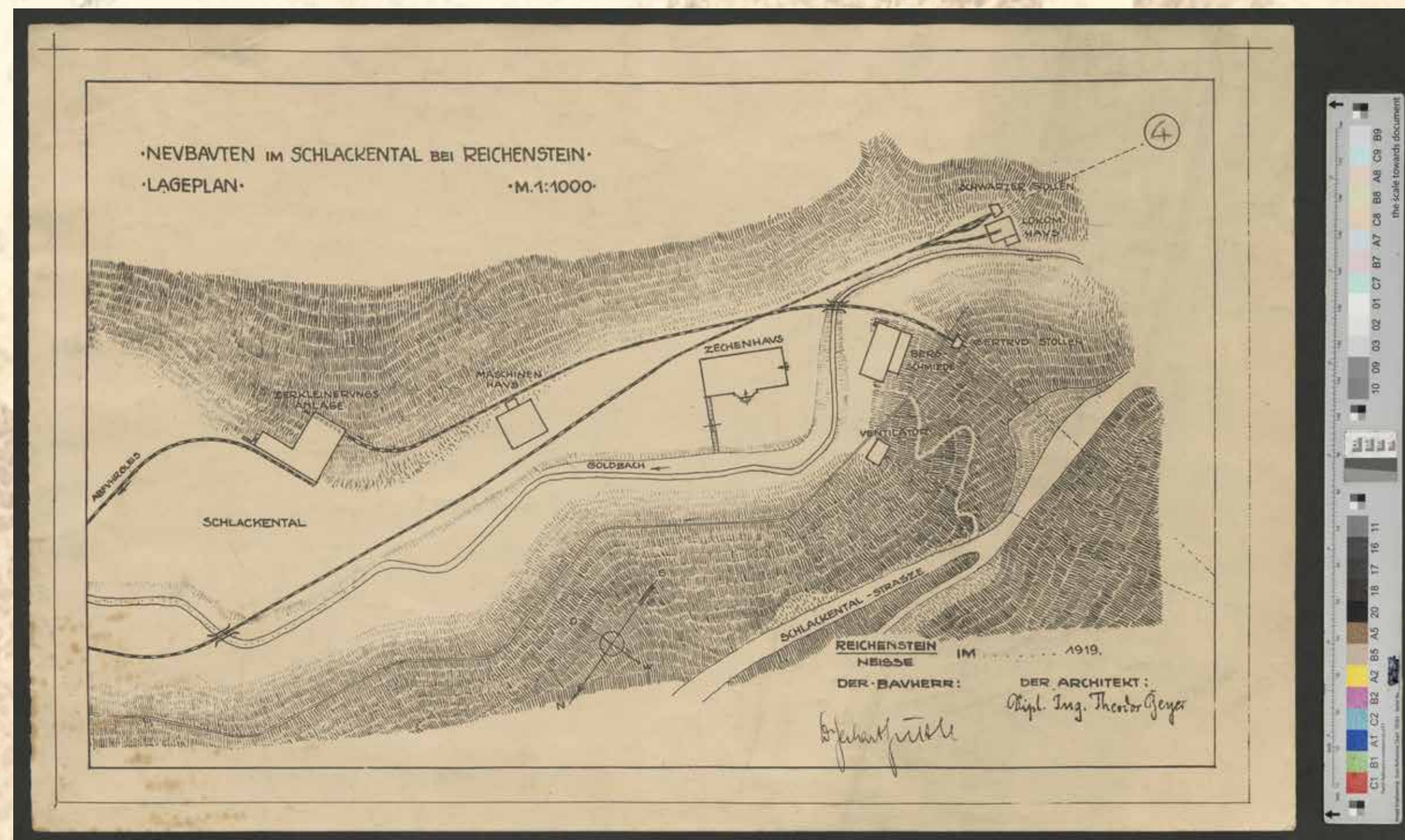

ANKIETA Z ROKU 1936 DOTYCZĄCA WŁAŚCICIELA KOPALNI I HUTY ARSENU W ZŁOTYM STOKU WILHELMA GÜTTLERA, DO KTÓREGO NALEŻAŁ RÓWNIEŻ MAJĄTEK RYNARCIE W POWIECIE LUBIŃSKIM.
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ŻĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ BIURO INFORMACYJNE W.SCHIMMELPFENNIG (AUSKUNFTBEI W.SCHIMMELPFENNIG), SYGN. 94579

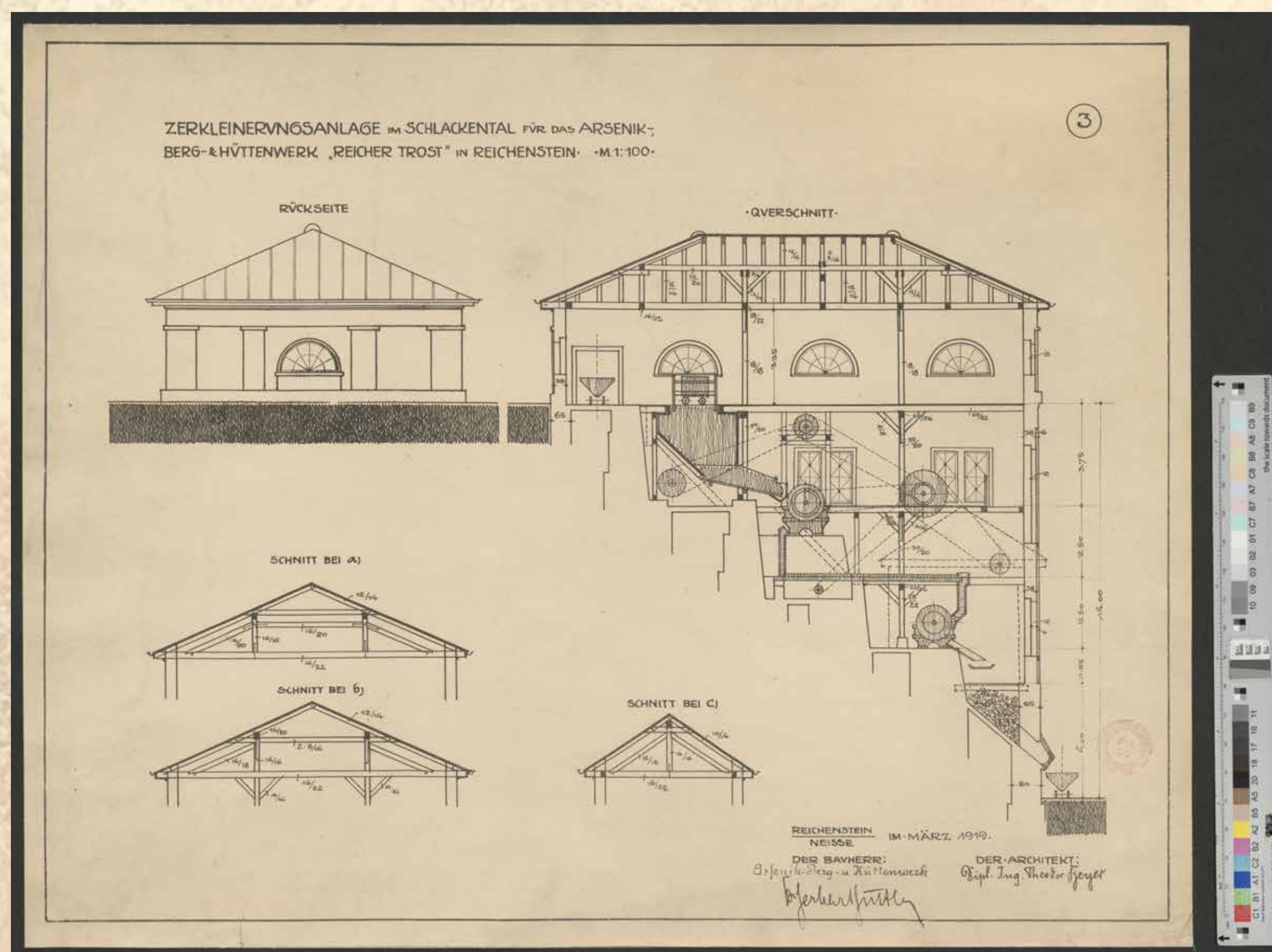
Warto podkreślić, że dzięki inicjatywie właściciela w latach 1899- 1900 wybudowano linię kolejową o długości 12,1 km, łączącą Złoty Stok z Kamieńcem Żąbkowickim.

Plany jej przedłużenia do Jawornika, jak również utworzenia w Złotym Stoku uzdrowiska opartego na terapii wodami arsenowymi przerwał wybuch I wojny światowej.

Po jej zakończeniu synowie Hermanna Güttlera, Wilhelm i Gerhard kontynuowali rozbudowę zakładów, uruchamiając między innymi oddział doświadczalny, w którym produkowano środki ochrony roślin na bazie związków arsenowych. Ponadto celem zbytu produkcji zakładów na światowych rynkach w 1921 roku Wilhelm Güttler utworzył przedstawicielstwo firmy w Hamburgu.

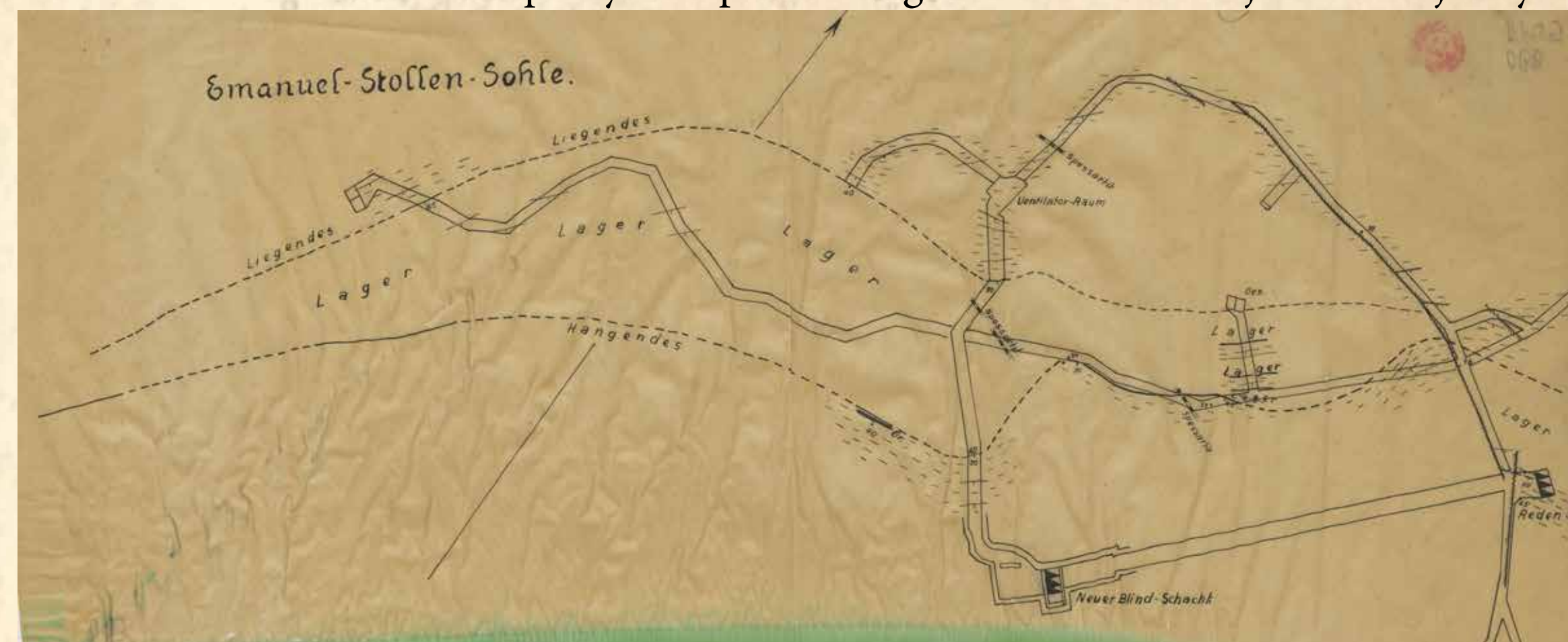
SZKIC KOPALNIANEJ KOLEJKI W DOLINIE ZŁOTEGO POTOKU. ARCHITEKT THEODOR BEYER, ROK 1919
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/0 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/153

RZUT BUDYNKU DAWNEJ KRUSZARNI RUDY ARSENU. ARCHITEKT THEODOR BEYER, ROK 1919
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/0 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/156

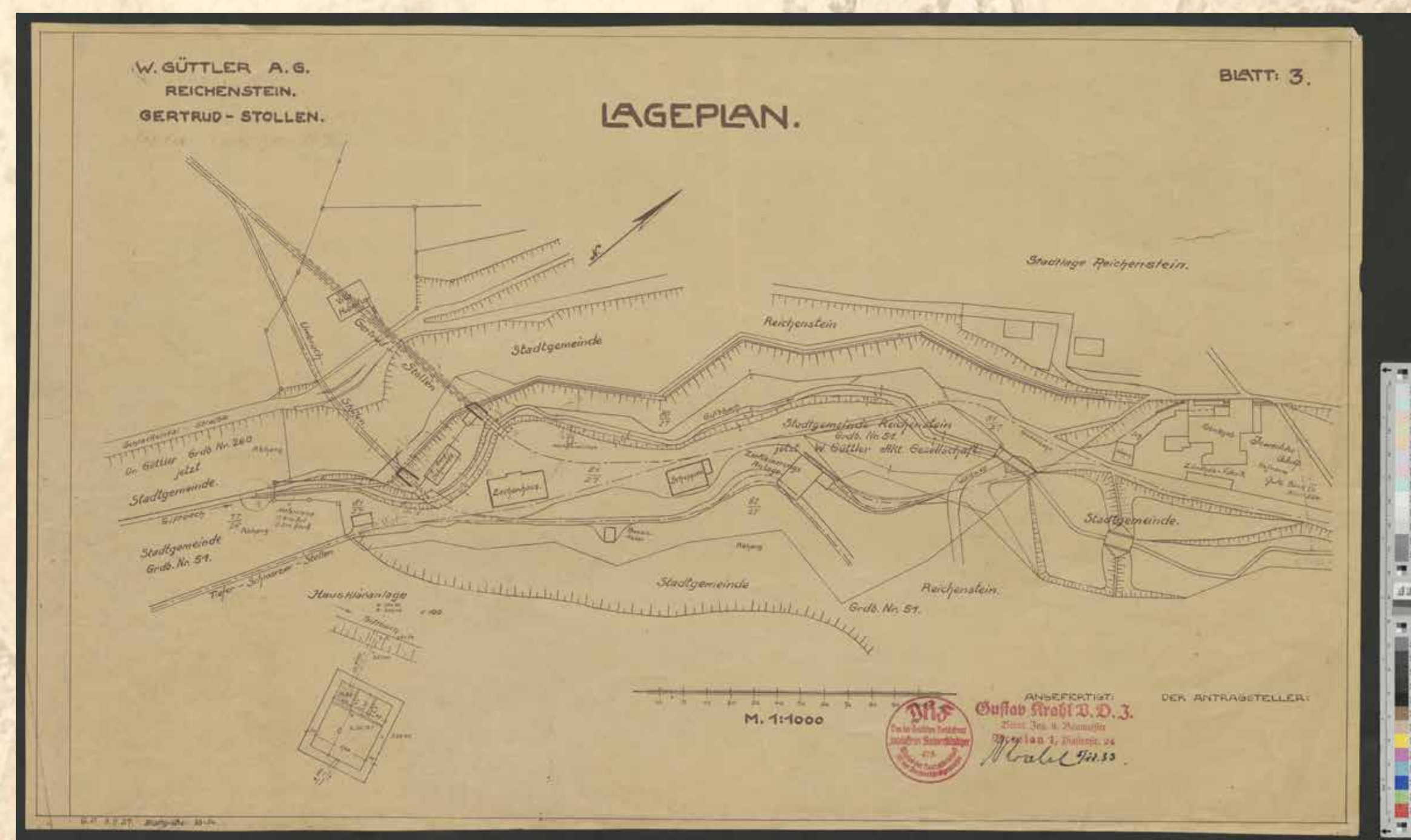
W 1933 roku obchodzono uroczyste jubileusz 50-lecia istnienia firmy, której wydobyte osiągnęło blisko 30.000 rudy arsenu, z której pozyskano około 46 kg złota.

Kilka lat później struktura własnościowa firmy uległa przekształceniu w spółkę komandytową, której właścicielami byli synowie Wilhelma Güttlera, Hans-Wolfgang i Peter. W okresie II wojny światowej zakład nadal realizował wydobywanie i produkcję arseniku. Od 1944 roku do pracy w kopalni zaangażowano również jeńców wojennych.

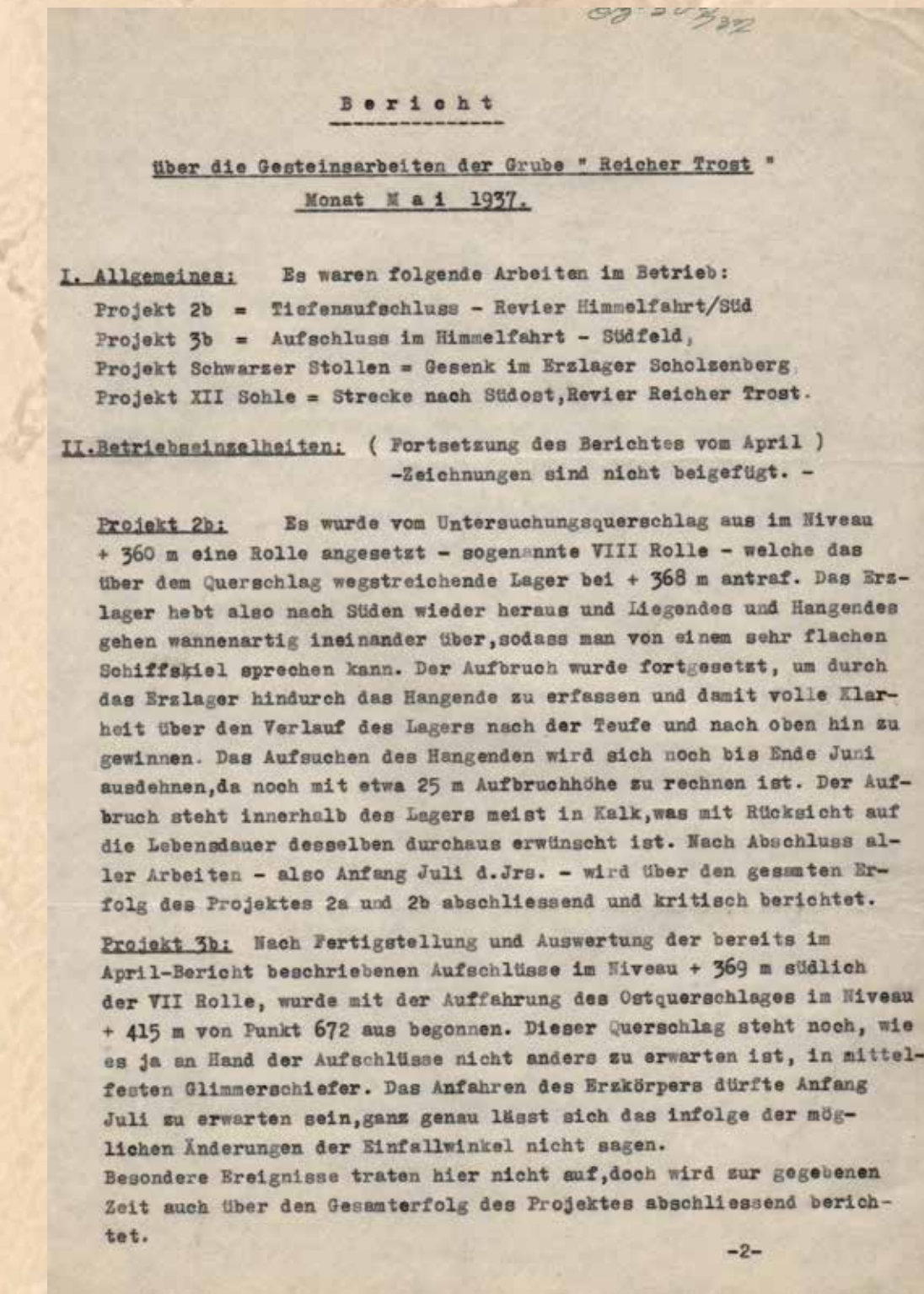
SZKIC SYTUACYJNY SZTOLNI EMANUEL Z OZNACZONYMI WIŁOTAMI SZYBÓW REDEN „JAN” ORAZ SZYB SŁĘPY, ROK 1924
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/0 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/159

Na początku maja do Złotego Stoku wkroczyły oddziały 245 dywizji strzeleckiej wchodzącej w skład 59 Armii, dowodzonej przez generała Iwana Korownikowa.

SZKIC SYTUACYJNY KOPALNI ARSENU W ZŁOTYM STOKU Z OZNACZONĄ SZTOLNIĄ GERTRUDY, ROK 1933
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ 82/244/0 WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU (OBB BRESLAU), SYGN. II/151

Władze wojskowe przejęły również kontrolę nad kopalnią i hutą arsenu, którą w sierpniu 1945 roku przekazano przedstawicielom Grupy Operacyjnej Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów i Ministerstwa Przemysłu a miesiąc później podporządkowano Zjednoczeniu Przemysłu Nieorganicznego w Gliwicach.

SPRAWOZDANIE Z PRAC GÓRNICZYCH, MAJ 1937
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM,
ZESPÓŁ URZĄD GÓRNICZY W WALBRZYCHU (BERGAMT WALDENBURG), SYGN. 1275

Jednym z pierwszych kierowników zakładu była absolwentka Politechniki Lwowskiej inż. Ewa Szajner.

W lipcu 1947 roku na stanowisko dyrektora przedsiębiorstwa funkcjonującego, jako „Przemysł Arsenowy” mianowano inżyniera Zbigniewa Rokossowskiego.

Przemysł arsenowy, który nie miał swojego odpowiednika na terenie ziem II Rzeczypospolitej stał się dla władz centralnych sporym problemem natury organizacyjnej, stąd na przełomie lat 40/50-tych zakłady w Złotym Stoku często zmieniały przynależność branżową. W latach 1949-1952 zostały podporządkowane Zjednoczonym Zakładom Przemysłu Nieorganicznego w Gliwicach a następnie Centralnemu Zarządowi Kopalnictwa Rud Nieżelaznych w Katowicach.

W 1946 roku inżynier Zbigniew Mossoczy sporządził pierwsze sprawozdanie dotyczące budowy geologicznej złóż rudy arsenowej w Złotym Stoku a dwa lata później geofizyczne badania magnetyczne obszaru Białej Góry przeprowadzili pracownicy Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie. Prace poszukiwawcze w efekcie, których wydrążono 4500 m chodników prowadzono aż do 1954 roku.

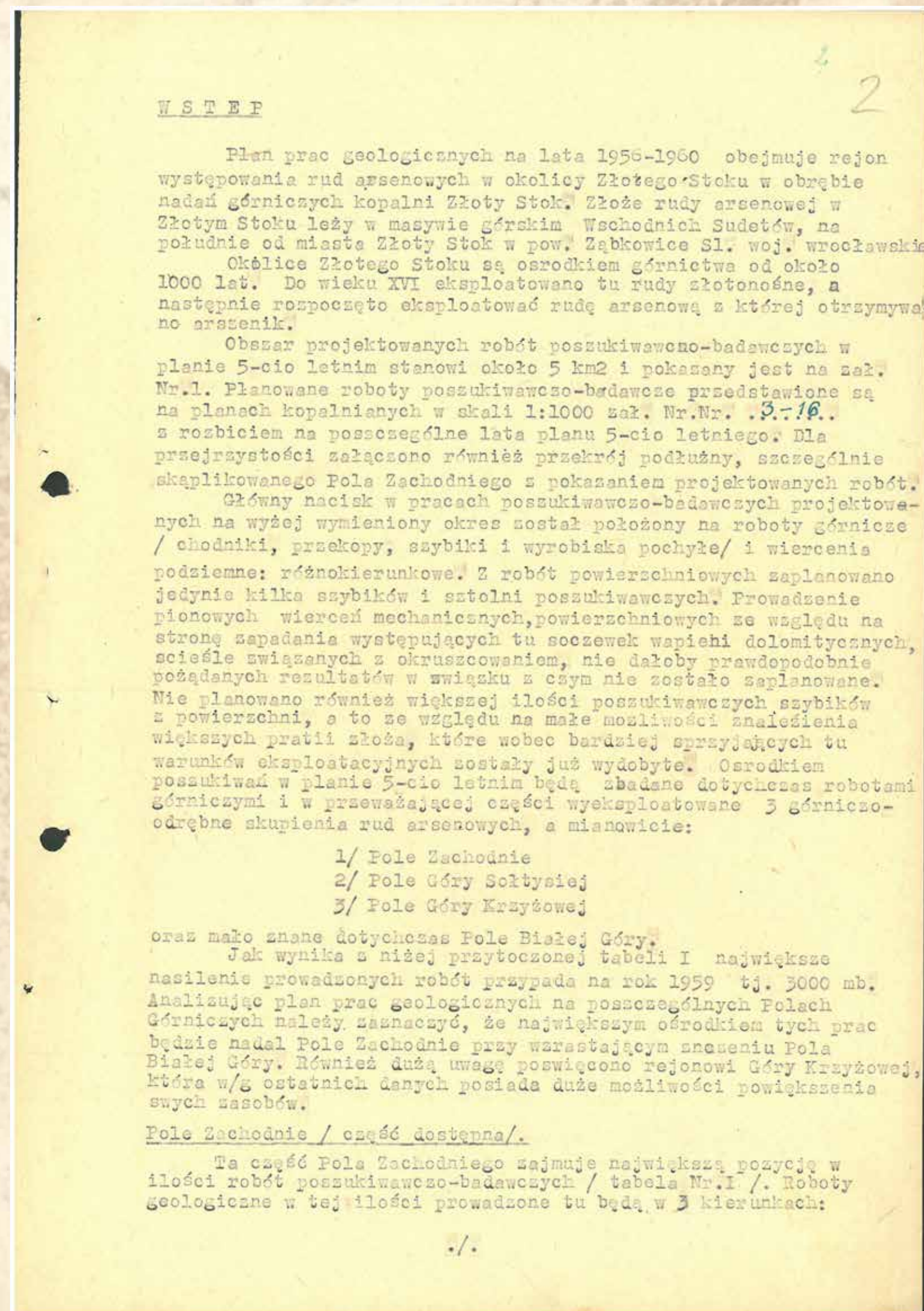
W sporządzonych wówczas opracowaniach zwracano uwagę na zbyt szybkie wysiedlenie pracowników niemieckich, w tym przede wszystkim dozoru górniczego i zatrudnienie w kopalni osób nieposiadających żadnego doświadczenia w pracy pod ziemią.

Sytuacja uległa poprawie dopiero w 1949 roku, kiedy to zatrudniono kilkunastu wykwalifikowanych pracowników w tym geologa oraz kreślacza. Zmianie uległ również dotychczasowy system prowadzenia prac górniczych.

750 lat

TRADYCJI GÓRNICZYCH ZŁOTEGO STOKU

Sytuacja uległa poprawie dopiero w 1949 roku, kiedy to zatrudniono kilkunastu wykwalifikowanych pracowników w tym geologa oraz kreślarza. Zmianie uległ również dotychczasowy system prowadzenia prac górniczych.

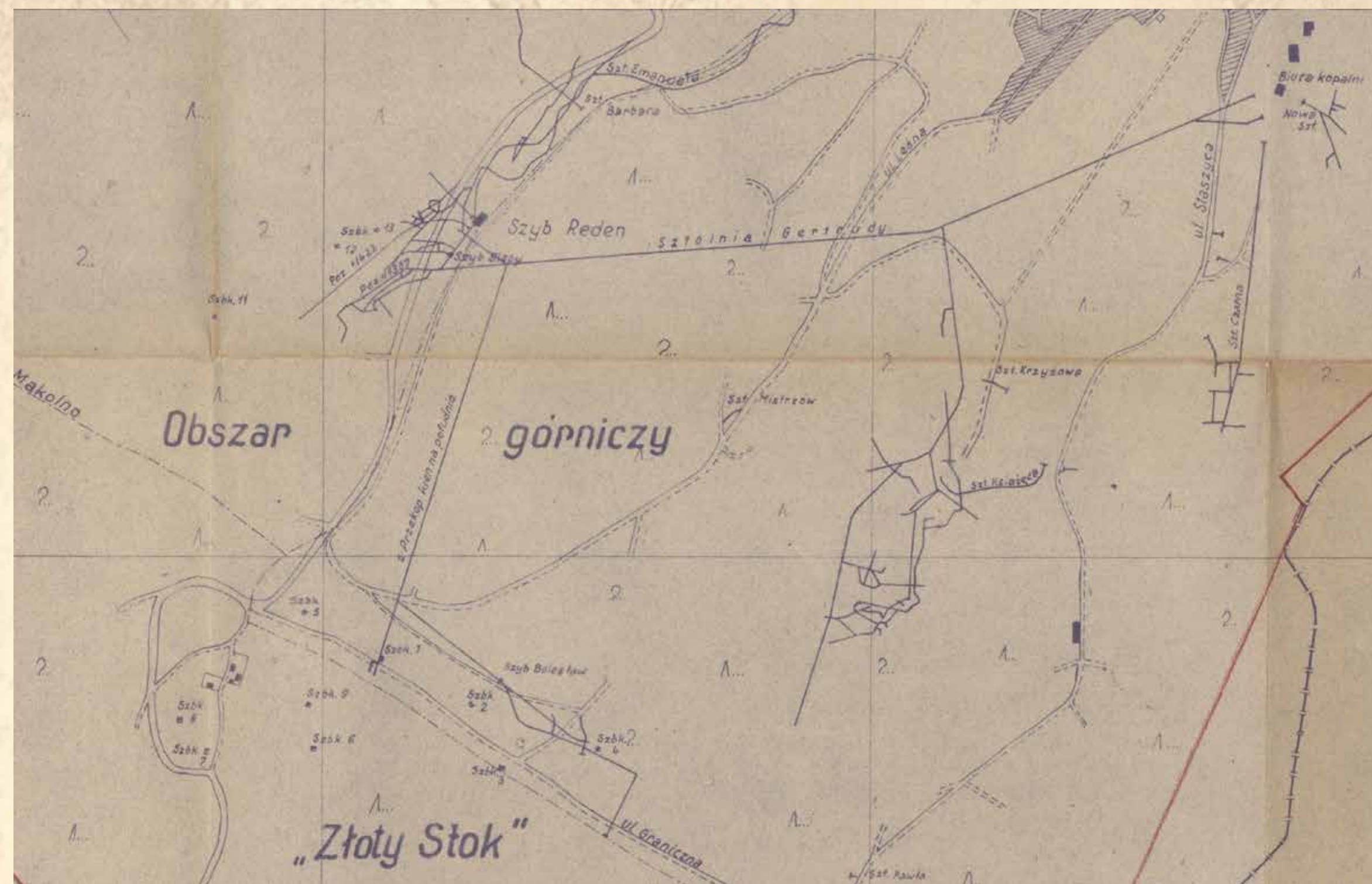

PLAN PRAC GEOLOGICZNYCH PRZEMYSŁU ARSENIOWEGO NA LATA 1956-1960
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ KOPALNIA ARSENU W ZŁOTYM STOKU, SYGN. 418

Pomimo opracowania w 1954 roku dokumentacji geologicznej kopalni, w maju 1959 roku Minister Przemysłu Ciężkiego wydał decyzję dotyczącą likwidacji kopalni. W marcu 1961 roku zakład przeróbki rudy, oddział złota oraz hutę arsenu zamknięto a pozostałe urządzenia wykorzystywano do produkcji farb, minii ołowianej, kwasu arsenowego technicznego oraz arsenu metalicznego.

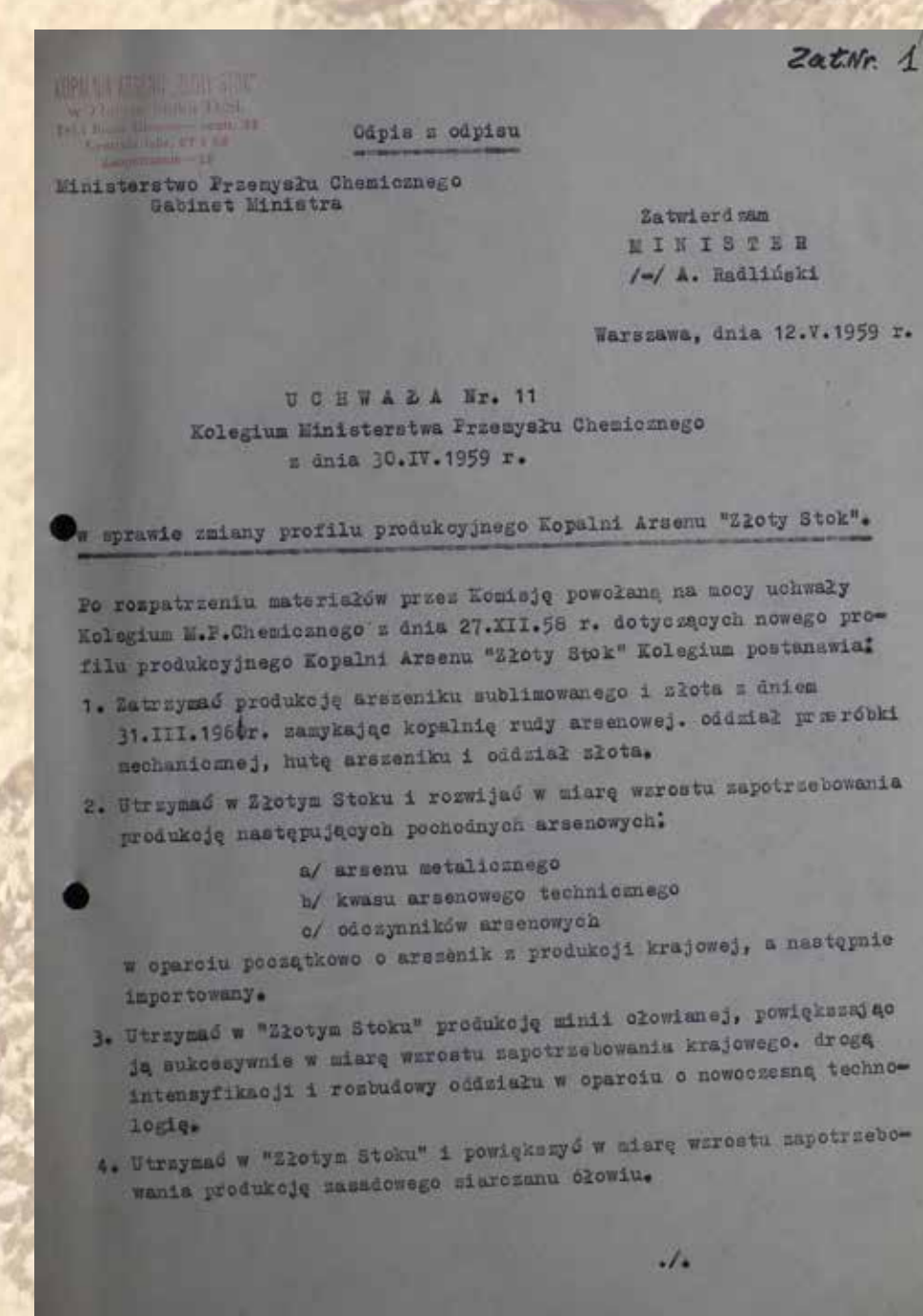
W latach 1962 - 1971 przedsiębiorstwo funkcjonowało pod nazwą Zakłady Górniczo-Chemiczne „Złoty Stok” a następnie „Polifarb Złoty Stok” Zakłady Górniczo-Chemiczne.

Doceniając wielowiekowe tradycje górnicze regionu Złotego Stoku, dyrekcja zakładu w momencie likwidacji rozpoczęła starania o zachowanie infrastruktury górniczej dla potrzeb utworzenia w przyszłości muzeum górnictwa.

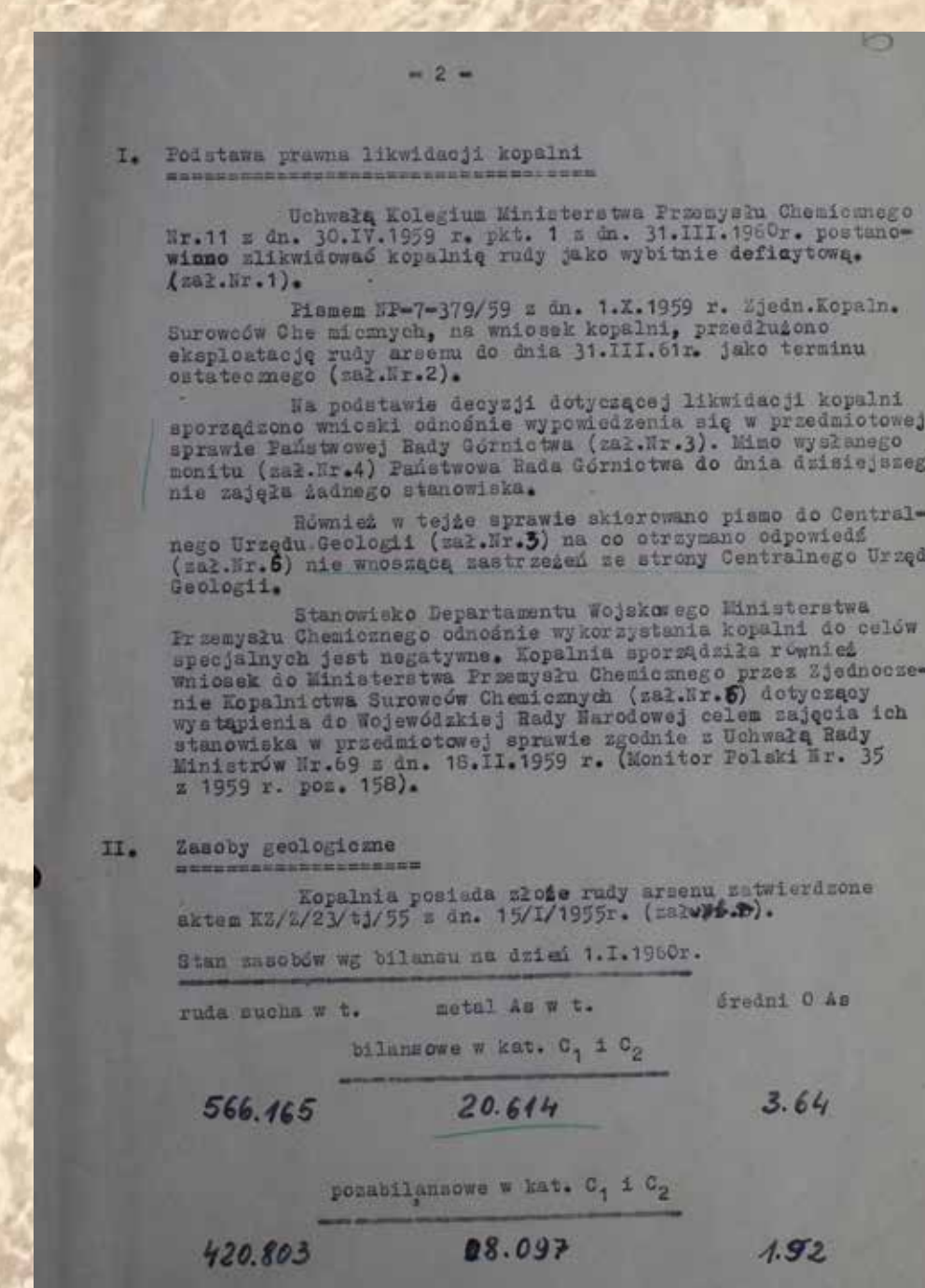

PLAN OBSZARU GÓRNICZEGO ZŁOTY STOK, ROK 1957
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU ODDZIAŁ W KAMIEŃCU ZĄBKOWICKIM, ZESPÓŁ KOPALNIA ARSENU W ZŁOTYM STOKU, SYGN. 422

W efekcie 1966 roku, w domu kultury Zakładów Górniczo-Chemicznych utworzono Izbę Pamiątek Górnictwa i Hutnictwa a kilka lat później z inicjatywy Romana Majchera, prezesa Towarzystwa Miłośników Ziemi Ząbkowickiej, podjęto starania o przeniesienie ekspozycji do budynku dawnej mennicy, gdzie w trakcie przeprowadzonych badań w dolnej kondygnacji odkryto pochodzące z XVI wieku piec probiercze. Równolegle, istniejące przy zakładach koło PTTK udostępniło do zwiedzania turystom dawną sztolnię „Książęcą”.

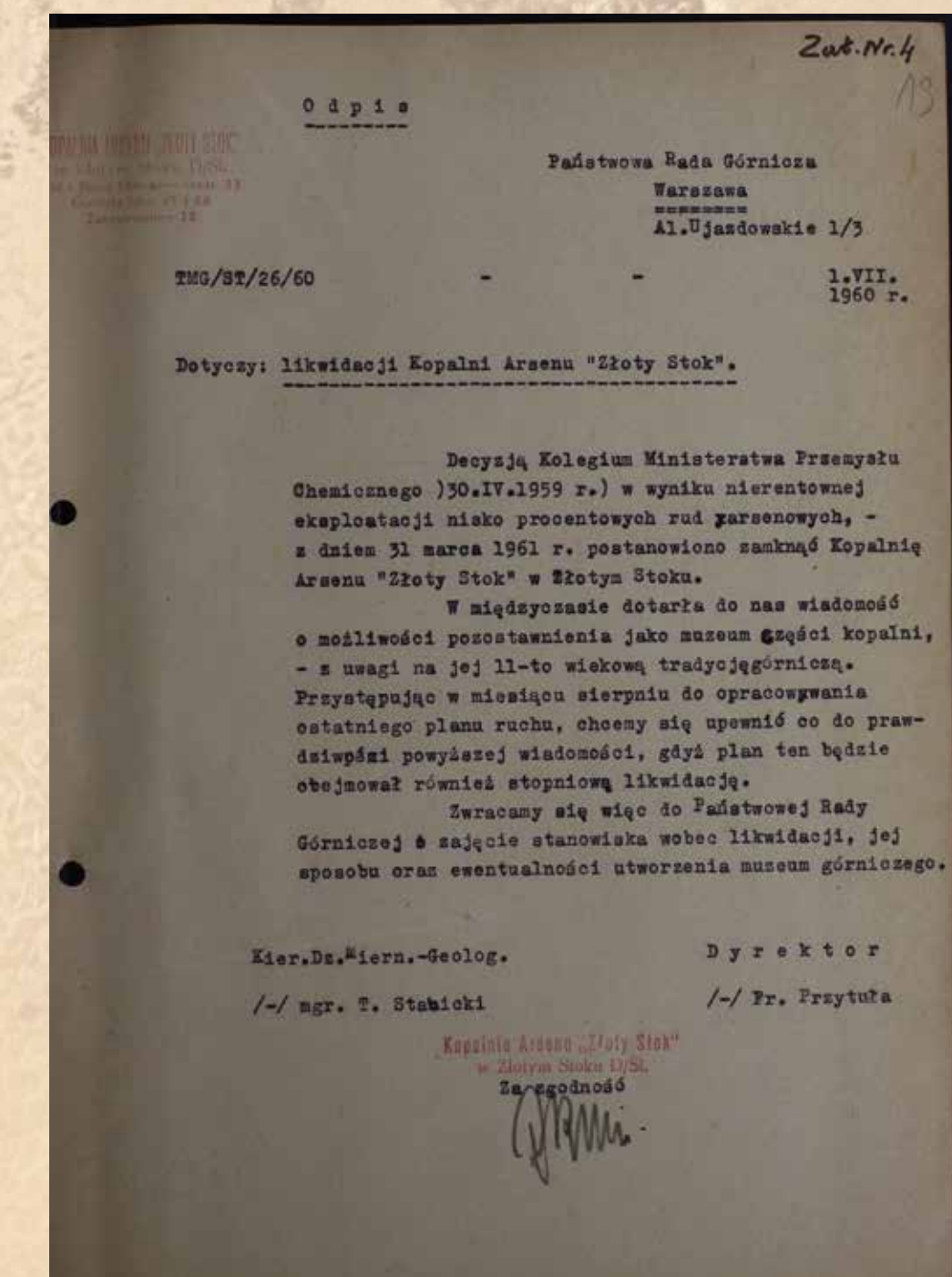

ODPIS UCHWAŁY NR 11 KOLEGIUM MINISTERSTWA PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO Z 30 KWIEŃCIA 1959 ROKU W SPRAWIE ZMIANY PROFILU PRODUKCYJNEGO KOPALNI ARSENU „ZŁOTY STOK” W ZŁOTYM STOKU
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, OKRĘGOWY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU, SYGN. 939

PODSTAWY PRAWNE LIKWIDACJI KOPALNI ARSENU W ZŁOTYM STOKU, ROK 1960
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, OKRĘGOWY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU, SYGN. 939

W 1996 roku prywatni inwestorzy utworzyli spółkę Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych „Kopalnia Złota”, która uruchomiła Podziemną Trasę Turystyczną „Kopalnia Złota”.

ODPIS PISMA DYREKCJI KOPALNI ARSENU W ZŁOTYM STOKU SKIEROWANEGO PAŃSTWOWEJ RADY GÓRNICZWA W SPRAWIE UTWORZENIA NA TERENIE KOPALNI MUZEUM GÓRNICZWA, 1.07.1960
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, OKRĘGOWY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU, SYGN. 939

DELEGACJA PRACOWNIKÓW PRZEMYSŁU ARSENIOWEGO W ZŁOTYM STOKU NA POCHODZIE 1 MAJOWYM ZĄBKOWICE ŚLĄSKIE, 1946
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU, ZESPÓŁ KOMITETU WOJEWÓDZKI POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ WE WROCŁAWIU, SYGN. 82/1199/0/8.1.6.2/899